

บทความวิจัย

เรื่อง ระบบตุลภู : การถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยานในทิเบต

โดย

นางสาวกรองกาญจน์ แดงแย้ม

รหัสนักศึกษา 05540524

เสนอ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2557

หัวข้อบทความวิจัย ระบบตุลภู : การถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยานในธิเบต

ชื่อนักศึกษา นางสาวกรองกาญจน์ แดงแย้ม รหัสนักศึกษา 05540524

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน

สาขาวิชาเอก เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

ปีการศึกษา 2557

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “ระบบตุลภู : การถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยานในธิเบต ” มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจถึงความเชื่อเรื่อง ตุลภู การกลับชาติมาเกิดใหม่ของธรรมาจารย์ที่ใหญ่และศิษย์อย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็น ระบบตุลภู ที่ทำหน้าที่เป็นรูปแบบของกระบวนการถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้ทางพุทธศาสนาอันเป็นลักษณะเฉพาะและเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของพุทธศาสนาวัชรยานในธิเบต โดยเริ่มศึกษาจากประวัติความเป็นมาของความเชื่อเรื่องตุลภู ที่นำไปสู่การสร้างสรรคกระบวนการศักดิ์สิทธิ์และการเกิดขึ้นของระบบตุลภู จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ให้เห็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ที่สัมพันธ์กับระบบตุลภู โดยการศึกษารายละเอียดจากหนังสือ บทความวิชาการ และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

จากการศึกษาพบว่า ตุลภู เป็นความเชื่อที่มีมาอย่างยาวนานในทิเบตที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องการกลับชาติมาเกิด โดยเฉพาะการกลับชาติมาเกิดของโพธิสัตว์ผู้บรรลุพุทธธรรม ชั้นสูงสุดที่สามารถเลือกสภาวะการกลับมาเกิดใหม่ได้ เพื่อว่าการกลับมาเกิดใหม่นี้จะสามารถช่วยเหลือและนำพาสรรพสัตว์ไปสู่การหลุดพ้นได้ ดังนั้น ตุลภู จึงหมายถึง ผู้ที่กลับชาติมาเกิดใหม่ ซึ่งอาจจะเป็นธรรมาจารย์ที่สำคัญเช่น ทะไลลามะ หรืออาจจะเป็นตุลภูทั่วไปก็ได้ ความเชื่อเรื่องการกลับชาติมาเกิดใหม่ของตุลภูนำไปสู่การสร้างสรรคกระบวนการอันศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ มาอย่างยาวนาน จนเกิดเป็น ระบบตุลภู ที่ทำหน้าที่ในฐานะรูปแบบของกระบวนการถ่ายทอดและรักษาหลักธรรมของพุทธศาสนาวัชรยานในธิเบตมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : ระบบตุลภู การถ่ายทอดองค์ความรู้ การเกิดใหม่ พุทธศาสนาวัชรยานในธิเบต

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้ารู้สึกอึ้งอัมมใจอย่างยิ่งที่ได้ทำบทความวิจัยเรื่อง “ ระบบตุลภู : การถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยานในทิเบต ” ซึ่งถือเป็นการเปิดโลกทัศน์ของข้าพเจ้าเกี่ยวกับแง่มุมมองทางพุทธศาสนาของทิเบต เมื่อข้าพเจ้าเริ่มค้นหาข้อมูล ก็ยิ่งเกิดความประทับใจในความมีเอกลักษณ์ทางศาสนาของชนชาติทิเบต ที่มากกว่านั้นคือ ความรู้สึกประหลาดใจไปกับรูปแบบของการถ่ายทอดพุทธศาสนาวัชรยานที่แฝงไปด้วยความลึกซึ้ง ซับซ้อนทางด้านความคิด ความเชื่อของชาวทิเบต ตลอดไปจนถึงความรู้สึกเคารพและเสื่อมใสต่อธรรมาจารย์ผู้กลับชาติมาเกิดทั้งหลายโดยเฉพาะ องค์ทะไลลามะ ธรรมาจารย์แห่งนิกายเกลุกและองค์กรรมาปะ ธรรมาจารย์แห่งนิกายกาจ ในแง่ของการเสียสละกลับชาติมาเกิดเพื่อขึ้นนำจิตวิญญาณให้กับสัตว์ไปสู่หนทางแห่งการหลุดพ้น และในแง่ของธรรมาจารย์ผู้ปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดในการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนต่างๆ เพื่อสืบทอดพุทธศาสนาวัชรยาน

ข้าพเจ้าตระหนักดีว่า การทำงานใดๆ ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยความอดทนและความมุมานะบากบั่นด้วยกันทั้งสิ้น หากแต่ทุกคนก็ต้องมีช่วงเวลาที่ย่อท้อหรือเผชิญกับอุปสรรคที่ยากลำบาก ในขณะที่ข้าพเจ้ามีช่วงเวลาเลวร้ายเหล่านั้น ก็มีบุคคลที่คอยเป็นกำลังใจและชี้แนะแนวทางให้กับข้าพเจ้าอยู่เสมอ

ขอบคุณอาจารย์ชาญรงค์ บุญหนุน ที่คอยให้คำปรึกษา ช่วยเหลือแก้ไข สารนิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี

ขอบคุณพ่อแม่ ที่คอยให้กำลังใจและกำลังสนับสนุนหลักทางด้านการเงิน ทุกบาท ทุกสตางค์
ขอบคุณเพื่อนๆ นางฟ้าจำแลงทุกคน ที่คอยอยู่เคียงข้างกัน และช่วยเหลือกันในยามที่ คิดไม่ออก
ขอบคุณโน้ตบุ๊ก ที่ไม่แงงและอยู่ทำงานร่วมกันจนสำเร็จไปถึงฝั่ง แม้จะมีไวรัสอยู่เต็มเครื่อง
ขอบคุณแหล่งข้อมูลทั้งหลาย ที่เขียนข้อมูลดีๆ ให้ศึกษาและอ้างอิง
ขอบคุณโชคชะตาและความบังเอิญ ที่ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความสนใจในพุทธศาสนาของทิเบต
ขอบคุณทุกๆ คน และ ทุก ๆ อย่าง ที่กล่าวมาทั้งหมดอีกครั้งด้วยความจริงใจ

บทนำ

นับตั้งแต่พุทธศาสนานิกายวัชรยานเผยแผ่มาถึงทิเบตในศตวรรษที่ 5 จนถึงปัจจุบัน ทิเบตก็ยังถือเป็นประเทศหนึ่งที่ได้เติบโตด้วยความเชื่อและจิตวิญญาณแห่งศรัทธาในพุทธศาสนา ที่สะท้อนออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน ทั้งในรูปแบบของพิธีกรรมต่างๆ และความเชื่อทางศาสนาที่เข้ามาผูกพันกับวิถีการดำรงชีวิตประจำวัน โดยชาวทิเบตจะมีคติธรรมที่ว่า “ศาสนาคือชีวิตและศาสนาคือสถาบัน แต่ละครอบครัวต้องอุทิศบุตรชายอย่างน้อย 1 คนให้บวชเป็นพระตลอดชีวิต” อันแสดงให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนาที่ฝังรากลึกในจิตวิญญาณของชาวทิเบต แม้ว่าจะเจออุปสรรคต่างๆ มากมายทางด้านการเมือง แต่ก็ยังรักษาประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ หลักธรรมคำสอนของความเป็นพุทธศาสนาแบบทิเบตไว้ได้อย่างไม่เสื่อมคลาย การสืบทอดพุทธศาสนาของทิเบตเป็นไปโดยกลไกการขับเคลื่อนจากระบบตุลกู ที่มีจุดกำเนิดอย่างเป็นทางการในช่วงศตวรรษที่ 12 เมื่อองค์คุชุม เคียนปะ องค์กรรมาปะที่ 1 ประกาศว่าต่อไปในภายภาคหน้าจะมีกรรมาปะถือกำเนิดอีกหลายองค์ และเมื่อท่านละสังขารลง ก็ได้มอบศาสนพยากรณ์ถึงการกลับมาเกิดใหม่ครั้งต่อไปของท่านให้กับศิษย์เอกชื่อว่า โตรกอน เรเชน อันเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่กระบวนการศักดิ์สิทธิ์ของการค้นหาและพิสูจน์นิรมานกาย ตลอดไปจนถึงการอบรมถ่ายทอดความรู้ให้กับตุลกูที่ได้รับการรับรอง ดังนั้นความรู้ที่เคยได้รับจากอาจารย์ก็จะกลับไปหาอาจารย์อีกครั้ง เพียงแต่เป็นการสลับฐานะระหว่างความเป็นอาจารย์และความเป็นศิษย์ เป็นเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ทับซ้อนระหว่างอาจารย์และศิษย์ เกิดเป็นสายธรรมอันศักดิ์สิทธิ์ขององค์กรรมาปะและศิษย์ ซึ่งต่อมารูปแบบการพิสูจน์นิรมานกายเพื่อสืบทอดสายธรรม ก็แพร่หลายไปจากนิกาย กาจูไปยังนิกายอื่นๆ กล่าวได้ว่า ระบบตุลกู มีความน่าสนใจในแง่ที่เป็นรูปแบบของการถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้ ที่มีรูปแบบเอกลักษณ์เฉพาะตัวตามแบบพุทธศาสนาวัชรยานของทิเบต ทั้งในด้านรูปแบบกระบวนการของการถ่ายทอดความรู้ที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องการกลับชาติมาเกิด องค์ความรู้ที่ถูกถ่ายทอด ตลอดไปจนถึงสายธรรมต่างๆ ที่ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ในการสืบทอดองค์ความรู้ทางพุทธศาสนาวัชรยาน แต่ยังมีบทบาทในการทำหน้าที่แบ่งสมณศักดิ์ลามาของสายธรรมนั้น ทั้งในด้านศาสนาจักรและอาณาจักร

บทความวิจัยเรื่อง “ระบบตุลกู : การถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยานในทิเบต ” เป็นการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจถึงความเชื่อเรื่อง ตุลกู การกลับชาติมาเกิดใหม่ของกรรมาจารย์ที่ยิ่งใหญ่และศิษย์อย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็น ระบบตุลกู ที่ทำหน้าที่เป็นรูปแบบของกระบวนการถ่ายทอดและรักษาพุทธศาสนาวัชรยาน อันเป็นลักษณะเฉพาะและเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของพุทธศาสนาในทิเบต โดยศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการการถ่ายทอดความรู้ทางพุทธศาสนาวัชรยานที่สัมพันธ์กับระบบตุลกู จากหนังสือ บทความวิชาการ และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

วิธีการศึกษา

1. กำหนดหัวข้อเรื่องและประเด็นที่สนใจจะศึกษา
2. กำหนดความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา พร้อมทั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษา
3. ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องที่ถูกแปลเป็นภาษาไทยเรียบร้อยแล้ว

4. วิเคราะห์และประมวลผลการศึกษา
5. เรียบเรียงผลการศึกษาในรูปแบบบทความวิจัย

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาความเชื่อของระบบตุลภู พร้อมรูปแบบและกระบวนการในการถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้ของพุทธศาสนานิกายวัชรยานในทิเบต

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

มีความรู้และเข้าใจในระบบตุลภู ในฐานะรูปแบบของการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางพุทธศาสนาวัชรยานในทิเบต ตลอดจนไปถึงความเชื่อและกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบตุลภู

ผลการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาวัชรยานในทิเบตและระบบตุลภู ผู้วิจัยได้ประมวลผลการศึกษาวิจัยมานำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับระบบตุลภูของชาวทิเบต

ต้นกำเนิดของปรากฏการณ์เรื่อง ตุลภู หรือ นิรมานกาย ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกภาษาบาลียุคแรก ซึ่งได้กล่าวถึง พระพุทธประวัติและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามุณีพุทธเจ้าไว้ว่า ระหว่างบำเพ็ญเพียรพระบารมีก่อนจะตรัสรู้นั้น พระพุทธองค์ทรงเวียนว่ายตายเกิดมานับชาติไม่ถ้วน แต่ละชาติพระองค์จะทรงเจาะจงเลือกสภาวะการณ์ในการกลับมาเกิดใหม่ เพื่อว่าจะทรงสามารถช่วยเหลือและชี้แนะสรรพสัตว์ทั้งหลาย กล่าวกันว่า องค์ศาสดามุณี สามารถย้อนระลึกถึงบุคคล สถานที่ และเหตุการณ์บางอย่างในอดีตชาติได้อย่างชัดเจน แต่แนวทางการพิสูจน์นิรมานกายเพิ่งจะเริ่มขึ้นในศตวรรษที่ 12 พร้อมการเกิดขึ้นของตำแหน่งกรรมปาปะ ในพุทธศาสนาวัชรยานนิกายกาจูของทิเบต ซึ่งจะมีการพยากรณ์ล่วงหน้าถึงการกลับชาติมาเกิดและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรมอบให้กับศิษย์คนสนิท ดังนั้นการเกิดขึ้นของตำแหน่งกรรมปาปะ จึงนับเป็นจุดเริ่มต้นการสร้างสรรคกระบวนการศักดิ์สิทธิ์ของ “ระบบตุลภู” ในพุทธศาสนาวัชรยาน

ตามความเชื่อของพุทธศาสนาวัชรยานของชาวทิเบตเชื่อว่า “ตุลภู” คือ มนุษย์ผู้ที่ประกอบไปด้วยองค์คุณแห่งพระโพธิสัตว์และฝึกฝนญาณสมาบัติจนบรรลุธรรมไปตามลำดับขั้น ซึ่งทั่วไปแบ่งออกเป็น 10 ขั้นที่เรียกว่า “ทศภูมิ”¹ เมื่อถึงภูมิสูงสุดก็จะมีสิทธิหรือพลังอำนาจพิเศษ ที่จะเลือกสภาวะการณ์ในการกลับมาเกิด

¹ ทศภูมิ หรือโพธิสัตว์ทศภูมิ เป็นคิดว่าด้วยลำดับการบรรลุธรรมของพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏอยู่ในแนวคิดของฝ่ายมหายาน และวัชรยาน มีทั้งหมด 10 ขั้นคือ 1. มุทิตาภูมิ พระโพธิสัตว์มีความยินดีในความไร้ทุกข์ของสัตว์ 2. วิมลภูมิ (ปราศจากมลทิน) 3. ประภาคารภูมิ (มีความสว่าง) ทำลายอวิชชาได้เด็ดขาด มีความอดทนทุกประการ 4. อรรถจีสมติภูมิ (รุ่งเรือง) มีความเพียรในการบำเพ็ญธรรม 5. ทุรชยาภูมิ (ผู้อื่นชนะยาก) ละสภาวะสาวกญาณกับปัจเจกโพธิญาณ 6. อภิมุขิภูมิ (มุ่งหน้าต่อทางนิพพาน) 7. ทูริงคมาภูมิ (ไปไกล) บำเพ็ญกุศลน้อย แต่ได้ผลแก่สรรพสัตว์มาก 8. อจลาภูมิ (ไม่คลอนแคลน มั่นคง) 9. สารูปติภูมิ แดกฉานในอภิญญาและปฏิสัมภิทาญาณ 10. ธรรมเมฆภูมิ มีจิตอิสระ ไม่ติดในรูปธรรม นามธรรม [online], เข้าถึงจาก <http://www.bp.or.th/webboard/index.php?topic=1836> [28 มีนาคม 2558]

ใหม่ เพื่อว่าการเกิดนั้นจะเอื้อประโยชน์ต่อการสืบทอดเจตนารมณ์ของตนต่อไปที่จะช่วยเหลือและชี้นำสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์เช่นเดียวกัน ซึ่งการเลือกกลับมาเกิดใหม่นี้จะสามารถเลือกทำกี่ครั้งก็ได้ สอดคล้องกับแนวทางของพุทธศาสนาวัชรยาน ที่มุ่งปฏิบัติให้สำเร็จโพธิญาณเพื่อเป็นพระโพธิสัตว์ แต่ยังไม่ถึงนิพพานเพื่อคอยโปรดสัตว์ผู้ยังมีทุกข์ให้พ้นจากสังสารวัฏ ทั้งๆ ที่สามารถนิพพานได้

ระบบตุลภู จึงเป็น สายประเพณีการกลับชาติมาเกิดใหม่ของลามะ² ที่เชื่อมโยงกันผ่านโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และศิษย์ ในการอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดองค์ความรู้ทางพุทธศาสนาวัชรยาน ที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องการกลับชาติมาเกิดกล่าวคือ ตูลภู ซึ่งปกติหมายถึงบุคคลผู้เคยเป็นคนคนเดียวกันกับนักบุญองค์ก่อนที่กลับชาติมาเกิด กล่าวง่ายๆ คือ ลามะหรืออาจารย์ในชาติก่อนกลับชาติมาเกิดเป็นคนๆ นี้

ตลอดระยะเวลาอันยาวนาน พุทธศาสนาวัชรยานก็ได้มีการบันทึก “การกลับชาติมาเกิด” ของตูลภู ในรูปต่างๆ ที่นำไปสู่การสร้างสรรคระบวนการอันศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับ ตูลภู ตั้งแต่การเขียนคำพยากรณ์ล่วงหน้าถึงการกลับชาติมาเกิดของนิรมาณกายองค์นั้นๆ การออกตามหาและพิสูจน์นิรมาณกาย การรับรองนิรมาณกายตลอดไปจนกระบวนการอบรมฝึกฝนและถ่ายทอดหลักธรรมองค์ความรู้ต่างๆ ให้กับนิรมาณกายที่ได้รับการรับรองเรียบร้อยแล้ว โดยกระบวนการถ่ายทอดหลักธรรมและฝึกฝน ตูลภู ที่ได้รับการรับรองแล้วนั้น จะเชื่อมโยงถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และศิษย์ ที่เกี่ยวข้องกันกับเรื่องการกลับชาติมาเกิดคือ ความสัมพันธ์ที่สลับสับเปลี่ยนระหว่างความเป็นอาจารย์และศิษย์ ในคนๆ เดียวกัน โดยอาจารย์จะเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีให้กับศิษย์ และเมื่ออาจารย์ละสังขารลง ศิษย์จะต้องตามนิรมาณกายของอาจารย์ เมื่อพิสูจน์และได้รับการรับรองแล้ว ศิษย์ก็จะนำองค์ความรู้ที่เคยได้รับการถ่ายทอดจากอาจารย์ มาสอนอาจารย์ในนิรมาณกายใหม่ในฐานะอาจารย์ผู้สอน เป็นการสลับสถานะจากความเป็นศิษย์มาเป็นอาจารย์ ขณะเดียวกัน จากอาจารย์ก็กลายเป็นศิษย์ และเมื่อศิษย์ละสังขารลง อาจารย์ก็จะต้องหานิรมาณกายที่กลับชาติมาเกิดของศิษย์ ให้การรับรอง จากนั้นจึงอบรมและถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์ในฐานะของอาจารย์ใหม่อีกครั้ง เป็นกระบวนการที่ถ้อยและเชื่อมโยงกันของสายธรรมจนเกิดเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และศิษย์ ที่เปรียบดัง “สายประคำทอง”³ ซึ่งการกลับชาติมาเกิดของบรรดาตูลภูทั้งหลายครั้งแล้วครั้งเล่า ส่งผลให้เกิดเป็นโครงสร้างของ ระบบตูลภู ที่มีเป้าหมายสำคัญคือ การถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยาน

กล่าวได้ว่า ตูลภู เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องการกลับชาติมาเกิดและการเวียนว่ายตายเกิดของพุทธศาสนาวัชรยาน สำหรับคำว่า เวียนว่ายตายเกิดนั้น พุทธศาสนาใช้กับสรรพสัตว์ทั้งหลายในภพภูมิทั้งหกประกอบด้วย เทวภูมิ อสุรภูมิ มนุษย์ภูมิ เดรัจฉานภูมิ เปตภูมิ และนรกภูมิ แต่ การเวียนว่ายตายเกิดหรือ การเกิดใหม่ หากใช้กับปุถุชนทั่วไปจะหมายถึง การเกิดใหม่หรือการเวียนว่ายตายเกิดอันเป็นไปตามกรรม โดยที่ไม่อาจขัดขืนได้ ปราศจากเจตนาหรือการจงใจที่จะไปขอหรือจะเลือกมาเกิด ไรซึ่งเจตจำนงเสรี ไม่ว่าจะชอบ

² วัชรดารา อมิตาภาพร. (2548). “การกลับชาติมาเกิดในพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต.” วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 12, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม), หน้า 56

³ บราวน์, มิค. (2552). *รำยรำชีวิต ๑๗ ภาพแห่งองค์กรรมปาละ*. แปลจาก *The dance of 17 lives*. แปลโดย บุลยา. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, หน้า 152

หรือไม่ชอบ หรือตั้งใจไว้หรือไม่ ก็ไม่อาจขัดขืนแรงกรรมนั้นได้ เป็นการเกิดตามแรงกรรมอันบุคคลได้กระทำไว้ ซึ่งแล้วแต่ที่จะเป็นกุศลกรรม อกุศลกรรม หรือ อัปยัคคกรรม (กรรมที่เป็นกลางๆ) อันอาจจะเกิดขึ้นในสภาวะจิตใกล้ตาย ถ้าบุคคลตายด้วยสภาวะจิตกลางๆ แบบนี้ การไปเกิดใหม่จะขึ้นอยู่กับกรรมเก่าเพียงอย่างเดียว และบุคคลย่อมไปเกิดตามอำนาจกรรมเหล่านี้ ไร้อิสระที่จะขัดขืน ดุจขนนกที่ลอยไปตามสายลม แต่สำหรับการกลับชาติมาเกิดในบริบทของวัชรยานนั้นบ่งถึงการมีเจตนาที่จะกลับชาติมาเกิดใหม่ ซึ่งเป็นไปตามความสามารถของผลแห่งการบรรลุธรรม โดยจะหมายถึงคำว่า ตุลกู ซึ่งใช้กับการกลับชาติมาเกิดของนักปฏิบัติธรรมผู้บรรลุผลสมบูรณ์แน่นอน พระโพธิสัตว์ผู้เปี่ยมความสามารถและยังหมายถึงพระพุทธรูปทั้งหลายด้วย ซึ่งการกลับชาติมาเกิดนี้มีเพียงจุดประสงค์เดียวเท่านั้นคือเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์⁴

หากเปรียบเทียบเรื่อง การเวียนว่ายตายเกิด ระหว่างพุทธศาสนา วัชรยานกับพุทธศาสนาเถรวาทแล้ว ทั้งสองนิกายนี้มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ พุทธปรัชญาเถรวาท มีทัศนะว่า “เกิด-ตาย” ของชีวิต โดยเนื้อแท้แล้วไม่มีอยู่จริง แต่เป็นเพียงการเคลื่อนย้ายของจิตจากจุดหนึ่งไปสู่จุดหนึ่งภายในภพ และการเกิด-ดับของนามรูปจะไม่ขาดสาย เรียกแนวคิดนี้ว่า “สันตติวา” ภาวะเช่นนี้เป็นอนุกรมของการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอย่างไม่จบสิ้น พุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่า หลทางเดียวที่จะพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดนี้ได้มีเพียงอย่างเดียวคือ การสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ซึ่งถือเป็นจุดสูงสุดของเถรวาท

ผู้ที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้ ต้องเป็นผู้ มีปัญญาอันยอดเยี่ยม ฝึกญาณสมาบัติจนสามารถละกิเลสทั้งหลายให้หมดสิ้นไปได้ โดยเฉพาะสังโยชน์ทั้ง 10 อย่างได้ คือละกิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์ หรือธรรมที่มีตัสต์ไว้กับทุกข์ 10 อย่างคือ สักกายทิฏฐิ ความเห็นว่าเป็นตัวของตน , วิจิจฉา ความลังเลสงสัย , สีสัพพตปรา- มาส ความถือมั่นศีลพรต, กามราคะ ความติดใจในกามคุณ , ปฏิกษะ ความกระทบกระทั่งในใจ , รูปราคะ ความติดใจในรูปธรรมอันประณีต , อรูปราคะ ความติดใจในรูปธรรม , มานะ ความถือตัวว่าเป็นนั่นเป็นนี่ , อุทธัจจะ ความฟุ้งซ่าน , อวิชชา ความไม่รู้จริง⁵ ซึ่งผู้ที่ละจากกิเลสเหล่านี้ได้ต้องครองเพศบรรพชิต บวชเป็นภิกษุสงฆ์ อันเป็นหนทางให้แต่ละคนได้เข้าถึงอรหัตผล และอยู่ใน อรหัตโลกุตระภูมิ ซึ่งถือเป็นภูมิของพระอรหันต์ เป็นโลกุตระภูมิลำดับสุดท้าย อันเป็นภูมิขั้นสูงสุดของโลกุตระภูมิ ผู้ที่เข้าถึงภูมินี้แล้วย่อมได้ชื่อว่าเป็นพระอรหันต์ พระอริยบุคคลขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนาเถรวาท เมื่อละสังขารลงก็จะเข้าสู่ความเป็นนิพพานเช่นเดียวกับองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และจะไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป⁶

ในทางตรงกันข้ามกัน พุทธศาสนาวัชรยานกลับเชื่อในเรื่อง พระโพธิสัตว์ผู้เปี่ยมไปด้วยความกรุณา ผู้ตั้งสัตยาธิฐานในการเวียนว่ายตายเกิดเพื่อกลับมาช่วยเหลือสรรพสัตว์กล่าวคือ พุทธศาสนาวัชรยานเชื่อว่า ผู้ที่มีจิตใจตั้งมั่นในคุณแห่งโพธิสัตว์ และฝึกฝนญาณสมาบัติจนบรรลุธรรมจนเข้าถึงทศภูมิ ซึ่งมีทั้งหมด 10 ชั้น เมื่อถึงขั้นสูงสุดคือ ธรรมเมฆภูมิ พระโพธิสัตว์เหมือนหนึ่งเมฆล่องลอย ไร้การยึดติดในสภาวะใด บำเพ็ญหนักในญาณบารมีมีจิตอิสระ ไม่ติดในรูปธรรม นามธรรม บำเพ็ญหนักญาณบารมี ที่เปรียบได้กับการสำเร็จอรหัตผลของพระอรหันต์ เพียงแต่พระโพธิสัตว์ จะไม่เข้าสู่หนทางแห่งความเป็นนิพพาน แต่เลือกที่จะกลับมา

⁴ วัชรดารา อมิตาภาพร. (2548). อ่างแล้ว, หน้า 56.

⁵ [online], เข้าถึงจาก <http://www.oknation.net/blog/attawut08/2011/02/18/entry-1> [28 มีนาคม 2558]

⁶ [online], เข้าถึงจาก <http://xn--m3cif1apm3a5c5h6ab0d.dmc.tv/%E0%B8%99%EC> .html [28 มีนาคม 2558]

เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏต่อไป เพื่อนำพาสรรพสัตว์ทั้งหลายไปสู่หนทางแห่งความพ้นทุกข์ ความเชื่อนี้ปรากฏออกมาให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุดในพุทธศาสนาวัชรยานของทิเบต ผ่านการกลับชาติมาเกิดของตูลกู ซึ่งชาวทิเบตเชื่อว่า ตูลกู บางองค์เช่น องค์ทะเลลามะ คือ นิรมานกายที่กลับมาเกิดใหม่ของพระโพธิสัตว์ เพื่อทำหน้าที่เป็นลามะผู้นำทางจิตวิญญาณให้กับพวกเขา

ในประเทศทิเบต “ตูลกู” จะหมายถึง พระอาจารย์หรือพระเถระผู้ใหญ่ที่กลับชาติมาเกิด แต่หากเป็นพระอาจารย์หรือพระเถระผู้ใหญ่ที่กลับชาติมาเกิดและสามารถรักษาศีลาจารวัตร มีภูมิธรรมภูมิปัญญาสูงเป็นที่ยกย่องจะเรียกว่า “รินโปเช” หมายถึง “นำเคาระพยกย่องอย่างยิ่ง” ฉะนั้น ตูลกูจะเป็นรินโปเชหรือไม่ก็ได้ แต่รินโปเชจะต้องเป็นตูลกูด้วย

ตูลกู แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ผู้ที่เป็นตูลกูผู้ได้รับเลือกให้มาทำหน้าที่เชิงสถาบัน ไม่ได้เป็นไปตามข้อเท็จจริง เป็นคนธรรมดาที่สายประเพณีแต่งตั้งให้เป็นตูลกู เพื่อทำหน้าที่ทางศาสนา ทางสังคม ทางการเมือง บุคคลเช่นนี้ไม่ใช่ตูลกูที่แท้จริงในความหมายที่เคร่งครัดตามถ้อยคำ เพราะตูลกูประเภทนี้ไม่ใช่การกลับชาติมาเกิดของอาจารย์เจ้าจริงๆ อันเป็นคนเดียวกันกับตน และไม่ได้เชื่อมโยงกับนักบวช นักบุญ ลามะ มหาสิทธิ์ หรือพระโพธิสัตว์องค์ก่อน ไม่มีความเกี่ยวข้องของโชคชะตาทางกรรมกับตูลกูระดับนี้ เพียงแต่ได้รับเลือกมาเพื่อรับตำแหน่งทางสถาบันและเพื่อมาทำหน้าที่ในชาตินี้ ถึงกระนั้น การปฏิบัติแบบนี้ก็มีความชอบธรรมและเป็นกรรมดีมากของบุคคลที่ได้รับเลือก และเป็นตัวเร่งการพัฒนาการปฏิบัติในตำแหน่งสูงของเขาอย่าเลี้ยงไม่ได้

2. ตูลกูผู้ได้รับการประสาทพร (the blessed tulku) ตูลกูประเภทนี้ ก็ไม่ได้เป็นการกลับชาติมาเกิดตามตัวอักษรของบุคคลในชาติก่อน แต่เป็นบุคคลที่ตูลกูในชาติก่อนเลือกคนที่ใกล้ชิดมากๆ หรือ เลือกโพธิสัตว์ผู้ยังคงเดินตามมรรค แล้วตูลกูในชาติก่อนก็ถ่ายทอดพลังทางจิตวิญญาณหรือคุณสมบัติพิเศษแห่งตูลกูตามสายประเพณีที่ท่านได้รับมาจากองค์ก่อนอีกทีให้กับผู้ที่ท่านเลือก ดังนั้นผู้มาเกิดใหม่จึงได้รับการรับรองว่า เป็นการกลับมาเกิดของบุคคลในชาติก่อน สำหรับเหตุผลที่ตูลกูในชาติก่อนเลือกถ่ายทอด พลังทางจิตวิญญาณตูลกูประเภทนี้เพราะเห็นว่า บุคคลผู้นั้นเป็นนักปฏิบัติธรรมขั้นสูงและสามารถบรรลุผลสำเร็จ ได้ เนื่องจากมีพื้นฐานการหยั่งรู้ที่มีศักยภาพมากกว่าคนธรรมดา แต่ก็ยังไม่ได้หยั่งรู้อย่างแท้จริง ยังจำเป็นต้องผ่านการฝึกฝน ศึกษา และปฏิบัติอย่างเคร่งครัด จากนั้นจึงเริ่มก้าวหน้าขึ้นไปถึงขั้นเดียวกับ ตูลกูองค์ก่อนที่ให้พร จึงกล่าวได้ว่า พลังงานทางจิตวิญญาณที่ได้รับจากการประสาทพรจากตูลกูองค์ก่อนทำให้มีตูลกูองค์นี้

3. ตูลกูโดยตรง (direct tulku) ตูลกูประเภทนี้เป็นโพธิสัตว์ในระดับสูงผู้กลับชาติมาเกิดอีก เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ เป็นตูลกูที่เข้าใจกันว่าเป็นการกลับชาติมาเกิดที่แท้จริงตามตัวอักษร เป็นตูลกูที่อยู่ในประเภทสูงสุดและไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยไหน ตูลกูที่แท้จริงนี้จะมีน้อยมาก โดยตูลกูที่แท้จริงนี้ แม้อายุน้อย เช่น หกขวบ ก็ดูเหมือนจะรู้ทุกสิ่ง และพ่อแม่ของพวกเขาจะรู้ว่าตัวเองต่ำต้อยไปถนัดตากับการมีบุตรเช่นนี้ เด็กประเภทนี้จะปฏิบัติหน้าที่ทางโลกได้ดียิ่งเกินกว่าที่ควรจะเป็น แม้ว่าจะไม่เคยได้เล่าเรียนอ่านเขียน หรืออาจจะเพียงได้รับคำแนะนำ แต่ก็สามารถเข้าใจได้อย่างรวดเร็วมากและเลือกครูของตัวเองได้อย่างถูกต้อง การ

ฝึกฝนมีความจำเป็นแค่เล็กน้อยเท่านั้น

โดย ตุลกู ทั้งสามประเภทถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพุทธศาสนาวัชรยานในฐานะลามาผู้ปฏิบัติหน้าที่และดำเนินพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา เป็นอาจารย์ผู้ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน เผยแผ่หลักธรรมความรู้ ชี้นำทางจิตวิญญาณให้กับผู้อื่น และในฐานะของเครื่องตอกย้ำการมีอยู่ของพระโพธิสัตว์ผู้เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมมหากรุณาจิต ผู้กลับมาเกิดใหม่เพื่อกลับมาช่วยเหลือสรรพสัตว์ อันเป็นแก่นสำคัญของพุทธศาสนาวัชรยาน นอกจากนี้การกลับชาติมาเกิดของ ตุลกู ยังแสดงให้เห็นถึงหลักธรรมในเรื่องของการเวียนว่ายตายเกิด เพียงแต่ในกรณีของตุลกู เหตุปัจจัยที่ทำให้ท่านกลับมาเกิดนั้นแตกต่างจากบุคคลทั่วไป และไม่ได้เป็นไปตามแต่กรรมเท่านั้น ดวงจิตของท่านเหล่านี้หลุดพ้นจากกมลแห่งความทุกข์แล้ว ท่านได้บรรลุจนถึงขั้นตรัสรู้แล้ว เพียงแต่ที่ท่านตั้งปณิธานแห่งโพธิสัตว์ พรารถานจะกลับมาเกิดในโลกอีกเพื่อประโยชน์ของสัตว์ทั้งหลายเป็นความปรารถนาที่เกินกว่าความหลุดพ้นของตัวเอง แต่ต้องการอุทิศตนเพื่อความหลุดพ้นของสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วย⁷

ความเชื่อในเรื่องของพระโพธิสัตว์ผู้ตั้งสัตยาธิษฐานในการเวียนว่ายตายเกิดเพื่อกลับมาช่วยเหลือสรรพสัตว์นี้มีมาอย่างยาวนานในทิเบต อันหมายถึงการกลับมาเกิดใหม่ของ ตุลกู ครั้งแล้วครั้งเล่าเช่น องค์ทะไลลามะที่ 1 จนถึงองค์ทะไลลามะที่ 14 ถือว่าเป็นคนเดียวกัน อันเป็นร่างนิรมานกายในโลกมนุษย์ขององค์อวโลกิเตศวร พระโพธิสัตว์แห่งความกรุณาผู้ทรงถือดอกบัวขาว⁸ เป็นต้น ฉะนั้นการกลับมาเกิดใหม่ของ ตุลกูทำให้เกิดเป็นระบบที่ทับซ้อนของความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นอาจารย์กับความเป็นศิษย์ในการอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดความรู้ทางธรรม ทั้งยังก่อให้เกิดกระบวนการศักดิ์สิทธิ์ของการพิสูจน์นิรมานกาย⁹ อันเป็นที่มาของ “ระบบตุลกู” ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะและหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งของพุทธศาสนาวัชรยานในทิเบต

2. ระบบตุลกูกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางพุทธศาสนา

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge transfer) หมายถึง กระบวนการที่มีลักษณะเป็นขั้นตอนในการเคลื่อนย้ายความรู้จากที่หนึ่งไปยังอีกหนึ่งหรือจากบุคคลหนึ่งไปยังผู้อื่นๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อกระจายความรู้ต่างๆ ให้แพร่หลายออกไป หรือเพื่อเก็บรักษาความรู้ต่างๆ ให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งองค์ความรู้ (body of knowledge) หมายถึง ความรู้ที่อยู่ในศาสตร์ ได้แก่ ความคิดรวบยอด หลักการ วิธีการ ที่อยู่ในตำรา อยู่ในห้องสมุด ซึ่งอยู่ภายนอกตัวบุคคล ที่สั่งสมกันมาเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง¹⁰ โดยกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถทำได้หลายวิธีเช่น

1. การถ่ายทอดโดยการบอกเล่าด้วยปากเปล่าจากผู้รู้ไปยังผู้ถูกถ่ายทอด
2. การถ่ายทอดโดยการเขียนเป็นตำราความรู้ เพื่อให้ผู้อื่นได้นำไปศึกษาทำความเข้าใจ

⁷ มิตล, ฟาบริซ. (2552). *ชีวิตและญาณทัศนะของตรุงปะ ครูบาผู้ปรีชาญาณ*. แปลจาก Ghogyam Trungpa: His life and Vision. แปลโดย พินทุสร ติวตานนท์กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, หน้า 71.

⁸ ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชาญเสน. (2535). *พระพุทธศาสนาแบบทิเบต*. กรุงเทพฯ: บริษัทสองสยาม, หน้า 228.

⁹ นิรมานกาย หมายถึง กายมนุษย์ของพระศากยมุนีพุทธเจ้าและของพระพุทธเจ้าองค์อื่นผู้ปลดปล่อยโลก และในบริบทนี้ยังหมายถึง พระโพธิสัตว์ผู้กลับชาติมาเกิดในภพมนุษย์ เป็นผู้ที่บรรลุการตรัสรู้ที่สมบูรณ์แล้ว แต่ทรงอยู่ในโลกนี้เพื่อสอนธรรม

¹⁰ [online], เข้าถึงจาก <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AD%E0%B8%87> [3 เมษายน 2558]

3. การถ่ายทอดโดยการปฏิบัติให้เห็น (กรณีที่ต้องรู้ความรู้นั้นๆ ไม่สามารถพูดหรือเขียนออกมาตัวอักษรได้) เพื่อให้ผู้ถูกถ่ายทอดได้เห็นถึงประสบการณ์จริง และสามารถเลียนแบบได้

สำหรับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยาน เป็นกระบวนการที่มีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะตัว เนื่องจากการถ่ายทอดความรู้ทางศาสนธรรมจะสัมพันธ์กับเรื่องการกลับชาติมาเกิด โดยเฉพาะเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และศิษย์ ที่มีความผูกพันต่อเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตชาติ และสถานะของความเป็นอาจารย์และความเป็นศิษย์ ที่สลับสับเปลี่ยนกัน จนกลายเป็นสายธรรมที่ยิ่งใหญ่และกระบวนการศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ที่ช่วยสร้างอัตลักษณ์และรักษาองค์ความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยาน ในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ต้องมีองค์ประกอบหลักอย่างน้อย 4 ประการคือ

(1) **ความรู้ที่จะถ่ายทอด** ในแง่มุมของพุทธศาสนาวัชรยาน ความรู้ที่จะถ่ายทอด ได้แก่ ความรู้หรือคำสั่งสอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ได้แก่ ต้นตระกูล มหามูทรา และคำสั่งสอนอื่น ๆ

ต้นตระกูล

ต้นตระกูล คือ คำสอนหลักที่สำคัญอันมีรากฐานมาจากพระสูตร นับเป็นปิฎกที่กล่าวคือ พระวินัย พระสูตร พระอภิธรรมและต้นตระกูล ฉะนั้นต้นตระกูล จึงหมายถึงความสืบเนื่อง หรือการสืบเนื่องในคำสอนของต้นตระกูลที่มาจากคัมภีร์ดั้งเดิมของต้นตระกูลเอง คัมภีร์เหล่านี้อธิบายถึงการปฏิบัติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของต้นตระกูล เทคนิควิธีแบบต้นตระกูล และการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงพุทธภาวะ โดยการปฏิบัติต้นตระกูลนั้น บุคคลจะเข้าถึงได้ก็จะต้องมีพื้นฐานที่มั่นคงมาจากมรรควิธีของพระสูตร (ความรู้ทางเถรวาท) ซึ่งประกอบด้วยสัมมาทิฐิในเรื่องศูนยตา ตระหนักในความมุ่งมั่นที่จะตรัสรู้เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์บนพื้นฐานของความเมตตากรุณา รวมถึงการสร้างสมบารมีทั้ง 6 เมื่อพื้นฐานมั่นคงเช่นนี้แล้วจึงจะปฏิบัติต้นตระกูลเพิ่มเติมได้ ความรู้สูงสุด ได้แก่ อนุตระโยคะต้นตระกูล ซึ่งจะ เป็นการทำความเข้าใจกับธรรมชาติแห่งพุทธะ หรือการเข้าถึงความตระหนักรู้อันบริสุทธิ์ โดยความหมายสูงสุดนี้จะเข้าใจได้เมื่อถึงระดับอนุตระโยคะต้นตระกูลและจุดประสงค์สูงสุดของพุทธภาวะคือเข้าถึงพื้นฐานของจิตประภัสสร ต้นตระกูลเสนอมรรควิธีที่มีความบริสุทธิ์ 4 ประการคือ ความบริสุทธิ์ในการตรัสรู้ ความบริสุทธิ์ในกาย ความบริสุทธิ์ในปัจจุบัน และความบริสุทธิ์ในการกระทำ โดยคัมภีร์ต้นตระกูลปันชระ กล่าวถึงต้นตระกูล 4 ระดับ ที่มีความแตกต่างกันตามหน้าที่และวิธีการชำระให้บริสุทธิ์ในขีดชั้นต่างๆ ดังนี้

ขั้นต้นคือ **กิริยาต้นตระกูล** เป็นการปฏิบัติภายนอกเพื่อนำไปสู่การชำระล้าง โดยการปฏิบัติพิธีกรรมด้วยกายและวาจา พลังทิพย์ที่ได้คือธาตุสูงสุดแห่งความเป็นพุทธ คือปัญญาสูงสุด ซึ่งปัญญาที่ได้มายัง มีประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้ ตัวผู้ปฏิบัติเปรียบเสมือนผู้รับใช้ในพลังแห่งพุทธนั้น การบำเพ็ญปฏิบัติด้วยความวิริยะเพื่อรับใช้พลังนั้นด้วยด้วยมั่นใจว่าด้วยความสัมพันธ์นี้จะนำพาผู้ปฏิบัติเข้าสู่พลังทิพย์แห่งพุทธนั้น ความสำเร็จในการเข้าสู่พลังทิพย์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอนโดยใช้เวลาในการปฏิบัตินี้ 16 ชาตินมนุษย์ การปฏิบัติหินยานและมหายานที่ได้ปฏิบัติมาเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานของการเริ่มต้นปฏิบัติต้นตระกูลนี้ ให้มีความสำคัญกับท่ามูทรา ซึ่งเป็นลักษณะท่าทางของมือ

ขั้นต่อมาคือ **จริยาตันตระ** เป็นการปฏิบัติเพิ่มเติมต่อเนื่องจากกริยาตันตระ แต่จริยาตันตระเน้นการปฏิบัติสมาธิ คือการปฏิบัติจิต ควบคู่กันไปด้วย มุมมองของจริยาตันตระคือ ผู้ปฏิบัติและพลังทิพย์แห่งพุทธอยู่ในระดับเดียวกัน เปรียบเหมือนเพื่อน เหมือนพี่ เหมือนน้อง การปฏิบัติจะใช้การเพ่งนิมิตหรือการสร้างมนต์ - ทักษ์ ถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในมณฑล¹¹ ซึ่งประกอบด้วยองค์วัชรกาย องค์ยิตม โภทิสต์ ธรรมบาล มโนทัศน์ในสมาธิ จิตว่าตัวผู้ปฏิบัติก็คือองค์สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น เมื่อเราได้ปฏิบัติไปถึงระดับหนึ่ง เราจะพบว่าถึงแม้องค์สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือพลังทิพย์นั้นแม้จะอยู่ในระดับเดียวกับเรา แต่ก็ยังแตกต่างหากจากตัวเรา นี่คือจุดประสงค์ของการบรรลุสู่ วัชรธारा การปฏิบัตินี้ด้วยความวิริยะสามารถบรรลุความเป็นพุทธในเวลา 7 ชาตินุชย์

ขั้นที่สามคือ **โยคะตันตระ** เป็นโยคะภายในมากกว่ากริยาอาการภายนอก ถือว่าพิธีกรรมที่ถูกต้อง บริสุทธิ์และการปฏิบัติที่เคร่งครัด เป็นเพียงการช่วยเหลือไปสู่การบรรลุสู่พลังทิพย์แห่งพุทธภาวะ สิ่งสำคัญที่ต้องเพ่งคือ ในช่วงสมาธิจิตอันมั่นคงให้มองลึกเข้าไปในสมาธิจิตนั้นให้เห็นการมานะ ปฏิบัติเพื่อรับใช้พลังทิพย์ ได้เกิดพลังขึ้น นั่นคือพลังแห่งการปฏิบัติได้เข้าผสมรวมกับพลังทิพย์แห่งพุทธภาวะ เป็นการเข้าร่วมกับปัญญา อันสูงสุด และเข้ากันโดยไม่เหลือร่องรอย คือไม่เหลือขี้ใจย คือการเข้าสู่การรู้แจ้งในศูนยตาสภาวะ การปฏิบัติ เพื่อเข้าสู่ศูนยตาสภาวะหรือสภาวะอันไม่มีขั้ว เกิดจากการปฏิบัติมูทราทั้งสี่ คือมหามูทรา ธรรมมูทรา ซามายา มูทรา กามามูทรา ชันธ 5 และอารมณ์ 5 ถูกแปรเปลี่ยนเป็นพระพุทเจ้า 5 พระองค์ หรือก็คือปัญญาอันสูงสุด ทั้ง 5

ขั้นที่สี่คือ **อนุตรโยคะตันตระ** จัดอยู่ในช่วงของการบังเกิดผล โดยเน้นไปที่ความรู้สึกลงในศูนยตาของมณฑล ในอนุตรโยคะ รูป เสียง สัมผัส ในสรรพสิ่งที่เรารู้สึกได้ ให้มีความรู้สึกในอารมณ์แห่งศูนยตา ความรู้สึก เช่นนี้ถือเป็นสัญลักษณ์ความรู้สึกของธรรมกาย ซึ่งเรียกว่ากุนตู่ซังโม ภาพที่เห็นหรือสิ่งที่ปรากฏขึ้นคือ สัญลักษณ์ของธรรมกายเปรียบดังเพศชาย ส่วนความรู้สึกในศูนยตาของธรรมกายคือกุนตู่ซังโม เปรียบดังเพศหญิง การรวมกันของกุนตู่ซังโปและกุนตู่ซังโมเกิดสภาวะอิสระแห่งจักรวาลหรือพุทธภาวะ หรือสภาวะเหนือเหตุและผล การปฏิบัติอนุตรโยคะได้ด้วยการฝึกบังคับลมปราณต่างๆในร่างเพื่อนำพาร่างวัชรของเรา คือกุนตู่ซังโปเข้าร่วมกับความรู้สึกแห่งศูนยตาคือกุนตู่ซังโม เพื่อบังเกิดผลในสภาวะอิสระแห่งจักรวาล อนุตรโยคะถือเป็นระดับสูงสุดเพราะเป็นการพัฒนามาจากภายในอย่างเดียว พุทธศาสนาฝ่ายทิเบตยืนยันว่า ตันตระเท่านั้นที่จะเสนอวิธีการที่จะเข้าถึงพุทธภาวะได้ โดยมีเอกภาพสมบูรณ์ระหว่างรูปธรรมและนามธรรม

มหามูทรา

มหามูทรา สามารถอธิบายได้ตามพระสูตรและตันตระ ทั้งสองแบบต่างเน้นให้เข้าใจโดยตรงและถ่องแท้ในธรรมชาติที่แท้จริงของจิต โดยเราได้เริ่มต้นการตระหนักรู้ถึงความทุกข์พื้นฐานของชีวิต (หินยาน) จากนั้นจึงเป็นประสบการณ์ของความว่าง (มหายาน) แล้วจึงเข้าสู่มูทรา (วัชรยานหรือตันตระ) มหามูทรา จึง

¹¹ มณฑล คือ จักรวาลอันบริสุทธิ์ ที่ซึ่งสิ่งประเสริฐทั้งหมดที่ดูสมจริงราวกับในนิมิตแห่งจินตนาการ ถูกรวมไว้อยู่ภายในวงกลมศักดิ์สิทธิ์ ที่แสดงออกแห่งสภาวะของการรู้แจ้งอย่างถ่องแท้ และถูกนำมาใช้เป็นเครื่องช่วยในการทำสมาธิ กล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือ มณฑลแสดงให้เห็นวิมานสวรรค์อันศักดิ์สิทธิ์ของผู้รู้แจ้งอย่างชัดเจน และในกรณีนี้ก็คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์แห่งความเมตตาอันเป็นสากล ที่รู้จักกันในนามว่า “เซนริจิก” ในภาษาทิเบต พระอวโลกิตศวรรในภาษาสันสกฤต และกวนอิมในภาษาจีน อย่างไรก็ตาม ในระดับที่เป็นนัยขึ้นไปอีก มณฑลจะเป็นสัญลักษณ์ของสภาวะอันบริสุทธิ์แห่งจิตใจเรา ซึ่งสมมติไว้ในรูปแบบของวิมานสวรรค์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยที่ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะในเนื้อแท้ของเรา [online], เข้าถึงจาก http://www.watthamfad.com/dhamma_world%20Mandala.htm [30 เมษายน 2558]

เปรียบเทียบ สิ่งเดียวกันกับจิตเดิม จิตพุทธะ นิพพาน ธรรมชาติเดิมหรือสูญญตา คือ การค้นพบพื้นฐานแห่งการดำรงอยู่อีกครั้ง ซึ่งประสบการณ์มหามุทราอาจอธิบายดังนี้ เมื่อเราได้ขจัดภาพหลอนและภาพลวงตาออกไปด้วยประสบการณ์สูญญตา ก็จะปรากฏความกระจ่างชัดอย่างยิ่งยวด ความกระจ่างชัดนั้นถูกเรียกกันว่า มหามุทรา¹²

มหามุทรา เป็นคำในภาษาสันสกฤต *มฺห* หมายถึง ใหญ่ หรือ ยิ่งใหญ่ ส่วน *มุทฺร* หมายถึง สัญลักษณ์ แต่ *มฺห* ในที่นี้ไม่ได้หมายถึง ใหญ่ ในเชิงเปรียบเทียบ ราวกับว่าเป็นสิ่งที่ใหญ่กว่าเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่เล็กกว่า คำว่าใหญ่ในมหามุทราไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชั่วตรงข้าม แต่หมายถึงความกระจ่างจัดสุดประมาณ ไม่มีความกระจ่างชัดอื่นใดที่จะเปรียบเคียงได้กับภาวะนี้ มันคือความเต็มเปี่ยม ที่ดำรงอยู่โดยปราศจากความข้องเกี่ยวใดๆ ในแง่ที่ว่าประสบการณ์นี้เป็นประสบการณ์ที่เต็มในตัวของมันเอง ส่วน *มุทฺร* หมายถึงสัญลักษณ์ที่ปราศจากการเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หรือแบบอย่าง แต่สิ่งๆ นั้นเป็นสัญลักษณ์ในตัวของมันเอง ดังนั้นมันจึงมีนัยของความสมบูรณ์อยู่ในนั้น

คุณลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของพุทธตันตระในขั้นของมหามุทรา ก็คือ การไม่หวังหนีจากกามสุข หรือกิเลสทั้งหลาย แต่เราจะเข้าไปนิวเนียบกับมัน เผชิญและทำความรู้จักกับมันในฐานะรากฐานแห่งการฝึกตน นี่คือการโดดเด่นของตันตระ กามสุขในที่นี้ได้รวมเอาความสุขสมทุกรูปแบบเข้าไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นทางกายหยาบ กายละเอียด ทางจิต หรือทางจิตวิญญาณก็ตาม

มหามุทรา ถือเป็นคำสอนสำคัญและหัวใจหลักของนิกายกาจู ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่นิกายใหญ่ของพุทธศาสนาวัชรยานในทิเบต โดยนิกายกาจูนามมหามุทรามาใช้ซับซ้อนและพัฒนาอีกซึ่งไปกว่านิกายอื่น

คำสอนอื่นๆ

จากการที่พุทธศาสนาวัชรยานในทิเบตมีนิกายย่อยเป็นจำนวนมาก ทำให้แต่ละนิกายต่างก็มีคำสอนเฉพาะของตนเช่น คำสอน ซอกเซ็น ของนิกายนิงมะ, คำสอนจักรสัมภวะ มหากาล และโยคะทั้ง 6 ของนโรปะของนิกายกาจู, คำสอน ลัมเตร มรรควิถีและผล ของนิกายสัทยะ ตลอดจนไปจนถึงคัมภีร์อรรถกถาธรรมของนิกายต่างๆ ที่ถูกเขียนโดยอาจารย์ของนิกายนั้นๆ

โดยความรู้ต่างๆ ข้างต้นมีลักษณะเป็นคำสอนที่ถูกบันทึกไว้เป็นคัมภีร์เล่มต่างๆ เพื่อใช้ศึกษาทำความเข้าใจและเป็นแนวทางการปฏิบัติที่สำคัญอันจะนำไปสู่หนทางแห่งการพ้นทุกข์และเข้าถึงความเป็นโพธิสัตว์ ฉะนั้น องค์ความรู้เหล่านี้จึงถือได้ว่าเป็นรากฐานและแก่นสำคัญของพุทธศาสนาวัชรยาน ที่ตลุกทั้งหลายจำเป็นต้องศึกษาและปฏิบัติ เพื่อให้ตัวเองเข้าสู่ความเป็นโพธิสัตว์จิตและใช้เป็นแนวทางในการสั่งสอน ปฏิบัติให้กับผู้อื่น ในการที่จะเดินไปสู่หนทางแห่งการพ้นทุกข์พร้อมๆ กัน ตามความเชื่อเรื่องอุดมคติของโพธิสัตว์ในพุทธศาสนาวัชรยาน

¹² เชอเกียม ตรุงปะ. (2553). *ชีวิตและคำสอนของมหาสิทธิานาโรปะ*. แปลโดย วิจักขณ์ พานิช. กรุงเทพฯ: บริษัทแปลนพรีนติ้ง จำกัด, หน้า 191.

(2) **ผู้ถ่ายทอดความรู้** ในพุทธศาสนาวชิรยาน ผู้ถ่ายทอดความรู้ ก็คือ ครู หรือที่เรียกว่า ลามะ แต่ ลามะก็มีความหมายแตกต่างจากครูทั่วไปตรงที่ลามะ หมายถึง ครู หรือครูผู้ชี้ทางแห่งจิตวิญญาณ

สำหรับความเชื่อลามะ ชาวทิเบตเชื่อว่า ‘ลามะ’ เป็น ครูผู้ชี้ทางจิตวิญญาณหรืออาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ ในทางปริยัติและปฏิบัติ ลามะที่เป็นพระภิกษุทั่วไปเรียกว่า “เกลุง” พระภิกษุที่ได้รับตำแหน่งระดับสูงขึ้นมา เรียกว่า “ริมโปเช” ส่วนตำแหน่งระดับสูงสุดคือ ทะโลลามะ ฉะนั้นชาวทิเบตเวลากล่าวคำขอลงพระรัตนตรัย จะระลึกถึงลามะเป็นอันดับแรก เพราะถือว่าได้เรียนรู้พระรัตนตรัยจากลามะ จึงถือว่าลามะเป็นที่พึ่งระลึกถึง ก่อน และเนื่องจากลามะถ่ายทอดคำสอนเป็นสายสืบต่อกันมาจากพระพุทธเจ้าแก่ศิษย์ การนับถือลามะก็คือ การนับถือพระพุทธองค์¹³

ครู จึงเป็นหัวใจสำคัญของศาสนาพุทธ นิกายวัชรยาน โดยเชอเกียม ตรุงปะ อธิบายว่า “หากไม่มีครู เยี่ยงนี้แล้ว เราไม่อาจสัมผัสรับรู้ในโลกได้อย่างหมดจดและถ่องแท้ ” ครูจะแสดงบทบาทต่างกันไปเพื่อเอื้อต่อ ความก้าวหน้าทางธรรมของผู้เป็นศิษย์ ประการแรก ครูคือผู้สอน หรือผู้คอยดูแลควบคุมการเล่าเรียนของศิษย์ เราไม่อาจเข้าถึงพระธรรมได้หากปราศจากการเข้าสัมพันธ์กับครูโดยตรงแบบตัวต่อ ในโลกของจิตวิญญาณ หากการสอนจะเป็นจริงและมีชีวิตขึ้นมาได้ การสื่อสารกันตัวต่อตัวกับผู้เป็นครูย่อมเป็นสิ่งสำคัญ ขึ้นต่อไป ครู จะเข้ามามีบทบาทที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติพื้นฐานและสภาวะจิตของเรา ซึ่งจะก่อเกิดเป็นความสัมพันธ์แบบ กัลยาณมิตร หรือ “สหายทางธรรม” จะเกิดความรักขึ้นระหว่างครูกับศิษย์ ขึ้นสุดท้าย ครูอาจจะเป็น “วัชร อาจารย์” หรือ ครูของศิษย์ คำว่าครูในภาษาสันสกฤต แปลว่า “หนัก” หมายถึงภาระที่เต็มไปด้วยคุณลักษณะอัน เป็นกุศล ชาวทิเบตจะใช้คำว่า ลามะ ซึ่งแปลว่า “ผู้อยู่นิ่ง” เนื่องจากคำนี้หมายถึงบุคคลผู้มีญาณทัศนะอัน ไพศาล ผู้เล็งเห็นสภาพธรรมและสามารถชี้แนะได้อย่างถูกต้อง¹⁴

นอกจากนี้ ลามะยังเป็นสักขีแห่งกรรมเก่าและกรรมใหม่¹⁵ ที่ชาวทิเบตเชื่อมั่นมาตลอด โดยสะท้อน ออกมาให้เห็นในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างลามะ ผู้เป็นธรรมอาจารย์ กับศิษย์ ซึ่งในบางครั้งก็มีการสลับสถานะ ระหว่างความเป็นอาจารย์และศิษย์เช่น อาจารย์ถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์ เมื่ออาจารย์มรณภาพลงศิษย์ จะต้องถามหานิรมานกายที่กลับชาติมาเกิดใหม่ของอาจารย์และถ่ายทอดความรู้ให้ตุลกุผู้เป็นอาจารย์จาก อดีตชาติในฐานะที่ศิษย์กลายเป็นอาจารย์ และอาจารย์ก็เปลี่ยนสถานะมาเป็นศิษย์ เมื่อศิษย์มรณภาพลง อาจารย์ก็ต้องตามหานิรมานกายของศิษย์เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์ ในฐานะอาจารย์อีกครั้ง เป็น ความสัมพันธ์ที่สลับสับเปลี่ยนกันจนเกิดเป็นสายธรรมเชื่อมโยงกันมาตั้งแต่อดีตชาติ ดังนั้น ความสัมพันธ์ ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ในอดีตชาติเป็นสิ่งที่มิมีอิทธิพลยิ่ง หากลามะได้ศิษย์ที่เคยมีความสัมพันธ์กันมาแต่ อดีตชาติ ศิษย์ก็จะถึงความรู้แจ้งได้เร็วขึ้น หากไม่มีความสัมพันธ์กันมาก่อนการพัฒนา ก็อาจเป็นไปได้ อย่าง ล่าช้ามาก แม้ว่าคุณภาพและวิธีการสอนของลามะจะเป็นสิ่งสำคัญ แต่ไม่ใช่ สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการรู้แจ้ง ของศิษย์ แต่หากมีสัมพันธ์อยู่เดิม จะทำให้คำสอนนั้นมีประสิทธิภาพเป็นพิเศษต่อการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ ศิษย์ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ผู้ที่จะทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ในระบบตุลกุ อาจจะเป็นธรรมมาจารย์ที่ปฏิบัติจน

¹³ พระมหาสมจินต์ สมมาปัญโญ. (2547). อารยธรรมพุทธศาสนาในทิเบต. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ. หน้า 38

¹⁴ มิติล, ฟาบริซ. (2552). อ่างแล้ว, หน้า 81-82.

¹⁵ พระมหาสมจินต์ สมมาปัญโญ. (2547). อ่างแล้ว, หน้า 42

สำเร็จมรรคผล แล้วถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์ หรือในขณะที่เดียวกันศิษย์ก็สามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ได้ด้วย จากการค้นหานิรมาณกายที่กลับชาติมาเกิดใหม่ของอาจารย์ และถ่ายทอดความรู้ที่เคยได้รับจากอาจารย์ กลับคืนสู่อาจารย์อีกครั้ง ดังนั้นในระบบตุลกุ สถานะของตุลกุคนหนึ่งในแต่ละสายธรรมจะเป็นได้ทั้งผู้ถ่ายทอดความรู้และผู้รับการถ่ายทอดความรู้ หรือ กล่าวอีกนัยคือ ตุลกุ หนึ่งคนสามารถเป็นได้ทั้งอาจารย์และศิษย์

(3) ผู้รับการถ่ายทอด ผู้สืบทอดธรรม ตามแนวทางของพุทธศาสนาวัชรยาน ผู้รับการถ่ายทอดคือ ตุลกุ ผู้กลับชาติมาเกิด อาจหมายถึงศิษย์หรือธรรมอาจารย์ที่มรณภาพไปแล้ว แต่กลับชาติมาเกิดใหม่ตามคำอธิษฐาน แม้จะเป็นการกลับมาเกิดใหม่ของธรรมอาจารย์ แต่ตุลกุก็จำเป็นต้องผ่านกระบวนการถ่ายทอดหลักธรรมใหม่อีกครั้งจากศิษย์ของตัวเองในอดีตชาติ แต่เปลี่ยนสถานะมาเป็นอาจารย์ในชาตินี้ โดยศิษย์จะเริ่มต้นด้วยการออกตามหานิรมาณกายผู้กลับชาติมาเกิดใหม่ของอาจารย์ ซึ่งการค้นหานิรมาณกายหรือ ตุลกุ ถือเป็นกระบวนการเริ่มต้นที่สำคัญยิ่ง โดยเฉพาะการค้นหานิรมาณกายของบรรดาตุลกูระดับสูง เช่น ทะเลลามา กระบวนการต่างๆ จะเป็นไปอย่างรอบคอบ ละเอียดอ่อน โดยทั่วไปกระบวนการค้นหานิรมาณกายจะเริ่มจากการค้นหาสาสน์พยากรณ์ของตุลกูนั้นๆ ที่ได้เขียนไว้ก่อนจะละสังขารลงเพื่อบอกนัยการกลับมาเกิดใหม่ของตนอีกครั้ง แต่หากตุลกูผู้นั้นไม่ได้เขียนสาสน์พยากรณ์การกลับมาเกิดใหม่ ลามะชั้นสูงหรือโหรจะเป็นผู้ทำหน้าที่ทำนายชี้แนวทางในการค้นหาตุลกูนั้นๆ มักจะทำโดยการทำสมาธิและเพ่งมองในทะเลสาบลา โมลัตโซ ซึ่งเป็นทะเลสาบศักดิ์สิทธิ์อยู่ทางตอนใต้ของทิเบต และชาวทิเบตก็เชื่อว่าทะเลสาบแห่งนี้มีเทพเจ้าประจำอยู่ หลังจากได้สาสน์พยากรณ์หรือแนวทางในการค้นหานิรมาณกายแล้ว ก็จะแต่งตั้งคณะเดินทางคือลามะ 2-3 คน เพื่อออกเดินทางไปค้นหานิรมาณกายนั้น เมื่อคณะเดินทางเจอเด็กที่ตรงตามสาสน์พยากรณ์ ก็จะขออนุญาตพักอาศัยในบ้านของเด็กที่เชื่อว่าเป็นตุลกูผู้กลับชาติมาเกิดของอาจารย์เป็นกาลชั่วคราว โดยคณะเดินทางจะไม่เปิดเผยตัวตนหรือแจ้งให้ทราบถึงจุดประสงค์ในการค้นหานิรมาณกาย แต่อาจจะสร้างทำเป็นนักเดินทางทั่วไป ซึ่งในบางกรณีตุลกูจะสามารถจำได้ทันทีว่าคณะเดินทางเหล่านั้นคือ ลามะ ที่ตนเคยรู้จักหรือผูกพันด้วยในอดีตชาติ แต่หากเกิดกรณีที่เด็กมีลักษณะถูกต้องตามตำราถูกค้นพบแล้วแต่อาจจะได้เด็กที่อยู่ในข่ายที่จะเป็นอวตาร 3 หรือ 4 คน ชื่อของเด็กทั้งหมดก็จะถูกเขียนไว้ในแผ่นกระดาษ ชื่อละแผ่นแล้วใส่ลงในโกศทองคำ หลังจากนั้นจะมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และใช้ตะเกียบคีบเอารายชื่อของเด็กคนหนึ่งขึ้นมา ขึ้นต่อมาคือการพิสูจน์นิรมาณกาย ทำโดยให้เด็กที่ถูกเลือกชี้เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม ของอาจารย์องค์ก่อน หรืออันที่จริงแล้วของใช้ของตนเองในอดีตชาติได้ ซึ่งหากเด็กเป็นนิรมาณกายที่กลับชาติมาเกิดใหม่อย่างแท้จริง ก็จะสามารถเลือกเครื่องใช้เหล่านั้นได้อย่างถูกต้องเสมอ¹⁶ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเด็กที่ถูกชี้ตัวว่าเป็นตุลกูของอาจารย์ผู้กลับชาติมาเกิด แต่พวกเขาก็ยังไม่ได้บรรลุถึงศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่ พวกเขาต้องศึกษา อบรม ฝึกฝนอย่างเข้มงวด ซึ่งก็คือการเข้าสู่กระบวนการของการถ่ายทอดความรู้อย่างเข้มข้น

¹⁶ วารุณี ทองดี. (2551). “ความเชื่อเรื่องทะเลลามาของชาวทิเบต.” สารนิพนธ์บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, หน้า 8.

(4) กระบวนการหรือวิธีการถ่ายทอด เกิดขึ้นหลังจากที่ ตุลุกุ ได้รับการรับรองแล้วว่าเป็นผู้ชาติมาเกิดของตุลุกุในอดีตชาติจริง ซึ่งตุลุกุจะถูกแยกตัวออกจากพ่อแม่มาอาศัยอยู่วัดประจำตำแหน่งของตัวเอง และเข้าสู่กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ฝึกฝนวินัยและพิธีกรรมต่างๆ โดยมีครูบาอาจารย์คอยควบคุมดูแลกิจวัตรเหล่านี้อย่างเข้มงวด

สำหรับกระบวนการหรือวิธีการถ่ายทอดเริ่มต้นโดย การเข้า พิธีการอภิเษก หรือ การปวารณาตัวในสายปฏิบัติของนิกายใดนิกายหนึ่ง การปฏิบัติในวัชรยานมีเงื่อนไขสำคัญอยู่หนึ่งข้อคือ ก่อนที่จะศึกษาปฏิบัติตันตระ จะต้องได้รับการอภิเษกจากวัชรอาจารย์ ผู้ซึ่งได้สำเร็จรู้แจ้งแล้ว ถ้าไม่มีการอภิเษก ถึงแม้การปฏิบัติจะดีเพียงไร ก็จะไม่ได้รับผลเต็มที่ ฉะนั้น ผู้สนใจต่อการปฏิบัติวัชรยานจะต้องได้รับการอภิเษกจากวัชรอาจารย์เสียก่อน และการรับพิธีการอภิเษก ก็ยังหมายถึงการปวารณาตัวในสายปฏิบัติของนิกายใดนิกายหนึ่ง อย่างเช่น หากเรารับพิธีการอภิเษกจากอาจารย์ในนิกายเกลุก ก็เท่ากับเราได้ปวารณาตัวและเลือกที่จะปฏิบัติตามมรรควิถีตามสายนิกายเกลุก เป็นต้น นอกจากนี้พิธีการอภิเษก ยังเป็นการเพิ่มพลังที่ใช้ในตันตระขั้นต้น ซึ่งพิธีการอภิเษกมีหลายรูปแบบ ที่ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยนำมาซึ่งความสำเร็จของตันตระนั้นๆ ดังนั้น การเพิ่มพลังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับตันตระเฉพาะชั้น เพราะคำว่า “อภิเษก” ที่ใช้ในที่นี่หมายถึง ปัจจัยเร่งที่ทำให้สำเร็จโดยเร็ว¹⁷ ในมรรควิถีของตันตระ ถ้าจะให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องได้รับพรมาจากอาจารย์ที่สืบสายตรงมาจากวัชรธรรม เพื่อกระตุ้นศักยภาพภายในจิตให้เข้าถึงพุทธภูมิโดยเร็ว และพิธีอภิเษกจะช่วยตรงนี้

หลังจากเข้ารับพิธีการอภิเษกเพื่อ การปวารณาตัวในสายปฏิบัติของนิกายใดนิกายหนึ่ง แล้ว ต่อมาคือการเข้าสู่กระบวนการศึกษาอย่างแท้จริง โดยอาจารย์จะมีบทบาทโดยตรงในการที่จะถ่ายทอดคำสอนของพระพุทธองค์ให้กับศิษย์ ทั้งความรู้ทางธรรมและการชี้แนะทางจิตวิญญาณในขั้นปฏิบัติให้กับศิษย์ ดังนั้นอาจารย์ จึงไม่แตกต่างไปจากพระ พุทธองค์เองเลย ขณะที่พระสงฆ์ส่วนใหญ่มักจะศึกษาเล่าเรียนเพียงหลักพุทธศาสนา และการปฏิบัติภาวนาในระดับพื้นฐาน แต่เหล่าตุลุกุจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดเพื่อบ่มเพาะองค์คุณแห่งการเป็นโพธิสัตว์ให้เจริญงอกงามขึ้น ชีวิตในวัยเด็กของตุลุกุเป็นช่วงเวลายาวนานของการศึกษาเล่าเรียนอย่างคร่ำเคร่งทั้งด้านการอ่าน การเขียน อักษรศิลป์ การศึกษาปรัชญาในพุทธศาสนาและหลักธรรมคำสอนในสายธรรมของตน ตุลุกุจะถูกคาดหวังว่าต้องสามารถประกอบพิธีกรรมต่างๆ และจดจำเนื้อหาคัมภีร์จำนวนมากมานับไม่ถ้วน

สำหรับ ธรรมอาจารย์ ผู้สอนที่ยิ่งใหญ่จริงๆ หัวใจของการสอนไม่ได้อยู่แค่เนื้อหาสาระ แต่อยู่ที่การถ่ายทอดต่อศิษย์ตัวต่อตัว โดยเฉพาะเรื่องทางจิตวิญญาณ ซึ่งสาระที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่ความรู้ทางทฤษฎีของครู แต่อยู่ที่ความเข้าใจโลกทั้งหมดด้วย

การถ่ายทอดตามสายธรรมของพุทธตันตระมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ
ขั้นแรก การถ่ายทอดเพื่อความรู้แจ้งโดยใช้คำพูด เป็นเรื่องราวของความคิดและทัศนคติ แต่แค่ขั้นนี้ไปก็ดวงจันทร์ นั้นหาใช่ดวงจันทร์ไม่ คำพูดเป็นเพียงแค่การแสดงถึงประสบการณ์ที่เราจะต้องค้นหาด้วยตัวเอง การใช้คำพูดในระดับนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสอนเท่านั้น

ขั้นที่สอง การถ่ายทอดโดยการสร้างบริบทที่เป็นลักษณะเฉพาะ “ครูบาอาจารย์ทั้งหลายทำได้แค่เพียง

¹⁷ ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชาญเสน. (2535). พระพุทธศาสนาแบบธิเบต. กรุงเทพฯ: บริษัทสองสยาม, หน้า 104.

สร้างสถานการณ์ขึ้นมา” สถานการณ์ที่จะทำให้ศิษย์เข้าถึงคำสอนได้ ก็เหมือนการแสดงละคร ที่ทุกอย่างถูกจัดไว้พร้อม ไม่ว่าจะเป็นที่นั่ง เวที แสงสี เมื่อคุณเดินเข้าไปในโรงละคร คุณจะรู้สึกได้โดยทันทีว่าคุณกำลังเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์พิเศษ ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่สิ่งที่ครูทำ แต่อยู่ที่สถานการณ์ที่ท่านสร้างขึ้น ดังที่ตรงปะได้อธิบายว่า “ถ้าคุณไม่เคยสัมผัสกับฤดูหนาวจริงๆ คุณต้องเปลื้องเสื้อผ้าออก แล้วนอนบนหิมะตอนกลางคืน ด้วยวิธีนี้คุณก็จะซาบซึ้งถึงหัวใจว่าฤดูหนาวจริงๆ นั้นเป็นอย่างไร โดยไม่ต้องมีใครมาอธิบายให้ฟัง คุณอาจจะอ่านหนังสือเกี่ยวกับมันมาบ้าง แต่ถ้าคุณไม่เอาตัวเข้าไปสัมผัสโดยตรง คุณก็จะไม่มีวันรู้สึกได้ถึงความหนาวกลัวจับจิตจับใจเลยทีเดียว ” การถ่ายทอดในระดับนี้ หมายถึง การให้ศิษย์สัมผัสถึงหลักธรรมคำสอนโดยตรง

ขั้นสุดท้าย การถ่ายทอดความรู้โดยการที่อาจารย์จะนำศิษย์เข้ามามีส่วนร่วมกับจิตของอาจารย์ เป็นการสัมผัสรับรู้ถึงพื้นที่ว่างและพลังอันแจ่มกระจ่างที่สุด แต่พื้นที่ว่างนี้ไม่ได้เกี่ยวกับมิติทางสายธรรมอันสงบนิ่ง แต่กลับเต็มเปี่ยมไปด้วยพลังและเต็มเปี่ยม การถ่ายทอด เป็นการเปิดออกของทั้งสองฝ่าย เราจะเปิดออกอย่างสิ้นเชิง แม้เพียงสองสามวินาทีก็มีความหมายอย่างใหญ่หลวง นี้ไม่ได้หมายความว่าเราได้บรรลุแจ้ง แต่ในช่วงเวลานั้น เราจะได้เห็นความจริง การได้อยู่กับอาจารย์ หมายถึงการได้สัมผัสรับรู้ถึงความจริง อันเป็นภาวะที่พุทธศาสนาเรียกว่า “ธรรมตา” “ความเป็นธรรมตาคือความเป็นเช่นนั้นเอง ” นำแปลกที่ความจริงกลับมิได้ละม้ายเหมือนกับสิ่งที่อยู่ในความคิดของเราหรือแม้กระทั่งความคาดหวังว่ามันน่าจะเป็น การถ่ายทอดที่ว่านี้อาจจะกระทำอย่างเป็นพิธีการ หรือขึ้นอยู่กับบรรยากาศที่ครูสร้างขึ้น ในการดำรงอยู่ของครูนั้น เป็นการเปิดจิตของเราให้เห็นสภาวะธรรม

นอกจากนี้แล้วก็ยังมีกรณี “ตรรกวิภาษ” คือการฝึกฝนในเรื่องโถ้วาที่โดยใช้ตรรกะ โดยพระที่จะเป็นผู้ตอบจะนั่งในขณะที่พระที่เป็นผู้ถามจะยืน สถานที่มักจะเป็นลานกว้างของวัดทั้งในฤดูหนาวและฤดูร้อน มีจุดประสงค์เพื่อให้มีทัศนคติที่ถูกต้องและชัดเจนโต้แย้งในทัศนคติที่ถูกต้องนั้น การฝึกตรรกวิภาษจึงเป็นการฝึกทางพุทธศาสนา เพื่อให้เข้าใจในธรรมชาติของความจริงโดยการวิเคราะห์อย่างรอบคอบและแม่นยำในสภาวะธรรมชาติของสิ่งปรากฏที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ซึ่งปกติการฝึกฝนในพุทธศาสนานั้นขึ้นอยู่กับหลัก 3 ประการ นั่นก็คือ การฟังคำสอน การคิดและทำความเข้าใจในความหมาย และการทำสมาธิภาวนา ในความหมายนั้น ตรรกวิภาษเป็นวิธีทางปรัชญาที่ใช้ได้ในหลักทั้งสามประการนี้

ตัวอย่างของกระบวนการหรือวิธีการถ่ายทอดที่เห็นได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมคือ การถ่ายทอดความรู้ให้กับทะเลลามะ โดยองค์ทะเลลามะที่ 14 ได้เขียนเรื่องราวต่างๆ ของพระองค์ในช่วงวัยเด็กที่ต้องผ่านกระบวนการฝึกฝนและถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ไว้ในหนังสือพระราชนิพนธ์ ในทะเลลามะองค์ที่ 14 เรื่อง “อัตชีวประวัติขององค์ทะเลลามะ : อิศรภาพในการลี้ภัย ” โดยองค์ทะเลลามะได้ตรัสถึง ชีวิตของพระองค์ หลังจากได้รับการรับเลือกให้เป็นนิรมานกายขององค์ทะเลลามะที่ 13 และเข้าสู่กระบวนการและพิธีการต่างๆ ของการอบรมสั่งสอนให้กับพระองค์ไว้ว่า

หลังจากที่พระองค์ได้รับการรับรองว่าเป็นตุลกู ผู้กลับชาติมาเกิดขององค์ทะเลลามะที่ 13 บิดาก็พาพระองค์ไปอยู่ที่วัดกุ่มบุมเพื่อไปเข้าพิธีการอภิเษก ต่อมาก็เดินทางเข้าสู่นครลาซาเมืองหลวงของทิเบต พิธีกรรมที่ตามมาเป็นการมอบตำแหน่งผู้นำทางจิตวิญญาณของประชาชน เมื่อเสร็จพิธีเขาก็พาพระองค์ไปยังนอร์บูลิง

กา พระราชวังฤดูร้อนขององค์ทะไลลามะ ปี ค.ศ. 1940 พระองค์ได้เข้าพิธีอย่างเป็นทางการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของทิเบต ไม่ช้าไม่นานพระองค์ก็ได้ไปที่วัดโจกัง ซึ่งเป็นวัดอยู่กลางเมืองและเข้ารับพิธีบรรพชาเป็นสามเณรที่นั่น หลังจากได้รับการบรรพชาเป็นเณรแล้ว ก็เริ่มเรียนหนังสือทันที ชั้นแรกคือการอ่าน เรติงริมโปเซ ผู้สำเร็จราชการนั้นจะทำหน้าที่ประมุขของรัฐจนกว่าพระองค์จะโตพอที่จะบริหารประเทศได้เอง ขณะเดียวกันก็เป็นอาจารย์เอกของพระองค์ด้วย นอกเหนือจากเรติงริมโปเซเป็นอาจารย์เอกแล้ว ก็ยังแต่งตั้งต้าถักริมโปเซเป็นอาจารย์รอง

กิจวัตรประจำวันของพระองค์ก็เหมือนๆ กัน ทั้งที่พระราชวังโปตาลาและนอร์บูลิงกา ที่พระราชวังโปตาลาพระองค์จะตื่นเวลา 6 นาฬิกาทุกเช้า พอแต่งตัวเสร็จจะสวดมนต์และทำสมาธิ ซึ่งกินเวลา 1 ชั่วโมง พอเจ็ดโมงเช้าพนักงานยกอาหารเข้ามาถวาย จากนั้นก็จะเรียนช่วงแรกกับเค็นรับ เท็นซิน เมื่อเรียนอ่านได้แล้วจนถึงอายุ 13 ปี จึงเรียนการเขียน ในการเขียนอักษรทิเบตนั้นใช้หลัก 2 ประการเรียกว่า อูเช็น กับ อูมิ แบบแรกใช้กับคัมภีร์พระสูตร แบบที่สองใช้กับงานราชการและการติดต่อส่วนตัวด้วย พระองค์จำเป็นต้องเรียนแบบหลัง แต่เนื่องจากพระองค์เป็นคนที่เรียนได้เร็ว จึงเรียนการเขียนแบบอูเช็นด้วยตนเองด้วย

เมื่อเรียนการเขียนแล้ว ที่นี้ก็มาถึงการท่องจำ ซึ่งเป็นการเรียนจากพระสูตรและพระคัมภีร์เพื่อใช้ท่องในช่วงต่อไปของวัน ตอนสิบโมงเช้าหลุดพ้นจากเรียนช่วงเช้า จะมีประชุมกับคณะรัฐมนตรี ซึ่งพระองค์ต้องเข้าร่วม ตั้งแต่วัยเด็กพระองค์จะได้รับการฝึกอบรมตั้งแต่เด็กเพื่อให้เตรียมตัวพร้อมเมื่อรับตำแหน่งผู้นำทางการเมืองของประเทศเพิ่มขึ้นจากการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ หลังจากการประชุมกับคณะรัฐมนตรี พระองค์จะกลับไปเรียนต่อที่ห้องของ ตนเอง ช่วงนี้เป็นช่วงที่อาจารย์รองเข้ามาสอนท่องคัมภีร์ที่ท่องจำไว้ในช่วงเช้า ท่านจะอ่านหนังสือที่จะเรียนในวันรุ่งขึ้น อธิบายในรายละเอียดไปจนถึงเที่ยง ตอนบ่ายโมงเป็นเวลาอาหารกลางวัน พอฉันทอาหารกลางวันเสร็จก็จะเป็นเวลาเรียนตอนบ่าย

หลักสูตรที่เรียนนั้นเป็นหลักสูตรเดียวกับที่พระภิกษุรูปอื่นต้องเรียนเพื่อการศึกษาพุทธศาสนาในระดับปริญญาเอกต้องเรียนเป็นวิชาเอก 5 วิชา วิชาโท 5 วิชา วิชาเอกได้แก่ ตรรกวิทยา ศิลปะและวัฒนธรรมทิเบต สันสกฤต การแพทย์และพุทธปรัชญา สำหรับวิชาสุดท้ายเป็นวิชาที่สำคัญที่สุดและยากที่สุด แบ่งออกเป็น 5 รายวิชาย่อยได้แก่ ปรัชญาปารมิตา มหายมิกะ วินัย และประมาณ (ตรรกวิทยาผสมกับทฤษฎีความรู้) สำหรับวิชาโททั้ง 5 วิชาได้แก่ โคลงกลอน ดนตรีและการละคร โหราศาสตร์ วากยสัมพันธ์ และคำพ้อง

นอกจากนี้แล้ว สิ่งที่เป็นพื้นฐานในระบบการศึกษาของสงฆ์ในทิเบตคือ วิภาซวีธี หรือ ศิลปะในการตอบโต้ธรรมะ คือ พระสองรูปจะผลัดกันถามและตอบโดยมีท่าทางประกอบ ความมีไหวพริบเป็นเรื่องสำคัญในการตอบโต้ธรรมะ และศิลปะในการที่จะเอาชนะผู้ถามให้กลายเป็นผู้ที่ตอบคำถามในรอบถัดไป ฉะนั้นความสามารถของพระภิกษุในศิลปะการตอบโต้ธรรมะนี้ตัดสินกันความสามารถเชิงปัญญา ด้วยเหตุนี้เมื่อเป็นทะไลลามะ พระองค์จึงมีความจำเป็นไม่เพียงแต่จะต้องเรียนรู้พุทธปรัชญาและตรรกวิทยาเท่านั้น แต่จะต้องมีความรู้และความชำนาญในการตอบโต้ธรรมะอีกด้วย พระองค์จึงต้องเริ่มต้นศึกษาเหล่านี้อย่างจริงจังตั้งแต่อายุ 10 ขวบ พออายุ 12 ขวบก็มีอาจารย์ 2 คนซึ่งเป็นผู้ชำนาญในการตอบโต้ธรรมะมาสอนโดยเฉพาะ เมื่อเรียนช่วงแรกของตอนบ่ายไปแล้ว ชั่วโมงถัดมาครูก็จะอธิบายหัวข้อธรรมะที่จะใช้ตอบโต้ในวันนั้น ตอนบ่ายสี่โมงจะมีการฉันทน้ำชา หลังจากเวลาน้ำชาแล้วพระสองรูปก็จะมาถึง พระองค์จะใช้เวลาถัดมาอีกหนึ่ง

ชั่วโมงในการฝึกซ้อมการตอบโต้ธรรมะ

การใช้ชีวิตของพระองค์ทั้งที่พระราชวังโปตาลาและนอร์บูลิงกาเป็นไปตามตารางเวลา จะมีเปลี่ยนแปลงบ้างก็เฉพาะตอนที่มิพิธีฉลองสำคัญหรือในช่วงพระองค์ถือพรหม หากเป็นช่วงที่ถือพรหม ครูคนหนึ่งหรือทั้งสองคนจะมาอยู่เป็นเพื่อน บางครั้งก็จะมีพระผู้ใหญ่จากวัดนัมกยัล ตามปกติพระองค์จะถือพรหมปีละครั้งในช่วงฤดูหนาว มักกินเวลา 3 อาทิตย์ ในช่วงเวลาดังกล่าว พระองค์จะเรียนบทเรียนสั้นๆ แต่จะสวดมนต์และทำสมาธิเป็นช่วงเวลายาวภายใต้การกำกับของครูหรือพระผู้ใหญ่ โดยทั่วๆ ไปแล้ว พระองค์เข้ากันได้ดีกับครูทุกคน เพราะเป็นเด็กที่เรียนได้เร็วและเป็นคนที่มีความจำดี

3. ระบบตุลกูในฐานะรูปแบบที่ก่อให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางศาสนา

หากพูดถึงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางพุทธศาสนาวัชรยาน ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้เลยที่จะไม่พูดถึงระบบตุลกู เพราะทั้งสองอย่างนี้เชื่อมโยงข้องเกี่ยวกันจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทั้งในรูปธรรมและนามธรรมกล่าวคือ ระบบตุลกู ซึ่งหมายถึง โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และศิษย์ที่สลับสับเปลี่ยนสถานะระหว่างกันจนเกิดเป็นความทับซ้อนของความสัมพันธ์ ที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องการกลับชาติมาเกิดตลอดไปจนถึงพิธีกรรมและกระบวนการศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ที่เป็นส่วนสำคัญและก่อให้เกิดรูปแบบของกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางพุทธศาสนาวัชรยาน พุดง่ายๆ คือ รูปแบบของการถ่ายทอดพุทธศาสนาวัชรยานคือ ระบบตุลกู ดังนั้นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางพุทธศาสนาวัชรยานจะเกี่ยวข้องกับระบบตุลกูในทุกๆ ความหมาย ไม่เพียงแต่เป็นรูปแบบของกระบวนการถ่ายทอดพุทธศาสนาวัชรยานเท่านั้น แต่ระบบตุลกูยังทำหน้าที่ในการรักษาองค์ความรู้ต่างๆ ของพุทธศาสนาวัชรยานไว้ได้ โดยใช้ความเชื่อเรื่องการกลับชาติมาเกิดใหม่ของตุลกูกับความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และศิษย์ที่สลับสับเปลี่ยนสถานะกันไปมา เป็นเครื่องมือในการเก็บรักษาองค์ความรู้นั้นๆ อุปมาเหมือนแก้วน้ำสองใบที่เทน้ำสลับกันไปสลับกันมา กล่าวเช่น เมื่ออาจารย์ผู้ปฏิบัติจนสำเร็จตันตระ เขียนอรรถกถาธรรมต่างๆ ไว้สั่งสอนให้ศิษย์ เมื่ออาจารย์มรณภาพลง ศิษย์ก็จะออกตามนิรมาณกายของอาจารย์ และนำความรู้ธรรมที่อาจารย์เคยเขียนและถ่ายทอดให้กับตน กลับมาถ่ายทอดให้กับอาจารย์ใหม่อีกครั้งในฐานะศิษย์ และศิษย์ก็เปลี่ยนสถานะมาเป็นอาจารย์ และเมื่อศิษย์มรณภาพลง อาจารย์ก็ต้องตามหา นิรมาณกายของศิษย์เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์ในฐานะอาจารย์อีกครั้ง เป็นเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนเกิดเป็นสายธรรมที่ยิ่งใหญ่

ตัวอย่างที่สำคัญของระบบตุลกูในฐานะโครงสร้างทางความเชื่อที่ก่อให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดหลักธรรมนั้นสามารถศึกษาได้จากแนวปฏิบัติของนิกายกาจู ซึ่งเป็นต้นแบบของระบบตุลกูของพุทธศาสนาวัชรยานทั้งหมดในเวลาต่อมา

นิกายกาจู ถือเป็นนิกายสำคัญนิกายหนึ่งในต้นศตวรรษที่ 11 "กาจู" แปลว่า การถ่ายทอดคำสอนด้วยการบอกกล่าวจากอาจารย์สู่ศิษย์ ผู้ก่อตั้งคือท่านมาร์ปะ ผู้สืบสายคำสอนมาจากนาโรปะ นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งมหาวิทยาลัยนาลันทา ผู้รับสืบทอดคำสอนมาจากติโลปะ มาร์ปะเป็นลามะปราชญ์ผู้แปลพระธรรมที่ชื่อเสียงมากท่านหนึ่งของทิเบต ศิษย์คนสำคัญที่ท่านได้ถ่ายทอดคำสอนต่อให้คือ มิลาเรปะ โดย มาร์ปะและมิลาเรปะ

ถือว่ามีความสำคัญมากในพุทธตันตระของทิเบต ท่านได้ประพันธ์คำสอนไว้มากมาย โดยเฉพาะคำสอนที่สำคัญ อันเป็นแนวทางปฏิบัติของนิกายกาจคือ ตันตระโยคะทั้ง 6 และการปฏิบัติมหาพุทธา ที่ถูกถ่ายทอดและยึดถือ มาจวบจนปัจจุบัน

สำหรับรูปแบบการถ่ายทอดคำสอนของนิกายกาจในช่วงแรกยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ส่วนใหญ่เป็นไป โดยการถ่ายทอดจากปากเปล่าระหว่างอาจารย์และศิษย์ จนกระทั่งในศตวรรษที่ 12 ก็เกิดแนวทางการพิสูจน์ นิรมาณกายเกิดขึ้นครั้งแรก พร้อมกับการเกิดขึ้นตำแหน่งกรมาปะของนิกายกาจกล่าวคือ ดุซุม เคียนปะ องค์ กรมาปะที่ 1 ผู้มีชาติภูมิอยู่ในแคว้นคัม ทางตะวันออกของทิเบตนั้น สำเร็จมรรคผลในโพธิญาณเมื่ออายุห้าสิบ ปี ว่ากันว่าภูมิธรรมของท่านสูงส่งนัก ท่านสามารถเดินทะลุหินผาและภูเขา มีอำนาจในการหยั่งรู้อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ด้วยพลังอำนาจนี้เองที่ทำให้ผู้คนต่างกล่าวขานถึงองค์กรมาปะว่าเป็นผู้หยั่งรู้กาลทั้งสาม และเชื่อว่า องค์ดุซุม เคียนปะ คือ หนึ่งในพุทธจรียา หรือ กรมาปะ ผู้มาตามคำพุทธทำนายขององค์ศากยมุนีที่ให้ไว้ เมื่อ 1600 ปีก่อน (คำว่า *กรมาปะ* มาจากภาษาสันสกฤตซึ่งแปลว่า “กระแสนกรรม” ขณะเดียวกันท่านยัง ได้รับการยกย่องว่าเป็นนิรมาณกายของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ หรือเชนเรชิน พระโพธิสัตว์ผู้ทรงไว้ซึ่งความ กรุณา องค์ดุซุมเคียนปะละสังขารลงในปี 1193 ที่วัดเซอร์พูที่ท่านก่อตั้งขึ้น ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นวัดประจำ ตำแหน่งขององค์กรมาปะ องค์ดุซุม เคียนปะได้ฝากฝังคัมภีร์ อธิ และวัดเซอร์พู ไว้กับศิษย์เอกชื่อว่า โดร กอน เรเชน พร้อมกับสาสน์พยากรณ์ถึงการกลับมาเกิดใหม่ครั้งต่อไปของท่าน โดยประกาศว่าต่อไปในภายภาค หน่าจะมีกรมาปะถือกำเนิดอีกหลายองค์ นอกจากนี้ท่านยังได้ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนของสายกรรมะกาควิ ให้กับโดรกอน เรเชน และโดรกอน เรเชน ก็ได้ถ่ายทอดต่อไปให้กับศิษย์ผู้มีนามว่าปอมดร์กปะ ปอมดร์กปะมี ศิษย์ตัวน้อยอยู่คนหนึ่งชื่อว่า โซชิน เด็กชายผู้นี้เกิดขึ้นหลังจากองค์ดุซุม เคียนปะละสังขารได้เก้าปี เขาฉลาด เกินวัยอย่างเห็นได้ชัด สามารถอ่านและเขียนได้อย่างคล่องแคล่วตั้งแต่อายุหกขวบ และก่อนครบอายุสิบขวบ เขาก็แจ่มแจ้งในคำสอนของพุทธศาสนา ด้วยมีนิมิตรหมายหลายอย่างปรากฏขึ้นตามที่ระบุไว้ในสาสน์ พยากรณ์ที่องค์กรมาปะได้มอบหมายไว้ให้โดรกอน เรเชน ปอมดร์กปะยืนยันว่าโซชินคือ นิรมาณกายขององค์ดุ ซุม เคียนปะ เขาทำการอุปสมบทและตั้งฉายาให้กับเด็กว่า กรมาปะกษี

อย่างไรก็ดี กว่าที่นิรมาณกายในสายของกรมาปะจะได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการก็ต่อเมื่อ ล่วงเลยมาถึงรุ่นที่สามคือ องค์รังจุง ดอร์เจ กรมาปะที่ 3 ถือกำเนิดขึ้นในปี 1284 และเช่นเคยเขาฉลาดเกิน วัยผิดจากเด็กทั่วไป เมื่ออายุได้สามขวบ ขณะที่เล่นสนุกกับเพื่อนๆ เขาสั่งให้ทุกคนช่วยกันสร้างบังลังก์ จากนั้น ก็ขึ้นไปนั่งพร้อมประกาศว่าเขาคือ กรมาปะ ชั่วของเด็คนั้นแพร่ไปถึงหูของลามะนามว่า อูร์กเยนปะ ผู้เป็น ศิษย์คนสำคัญขององค์กรมาปะกษี ลามะอูร์กเยนปะทำการพยากรณ์เสี่ยงทาย และให้การรับรองว่าเด็กชายผู้นี้ เป็นนิรมาณกายขององค์กรมาปะผู้เป็นอาจารย์ ด้วยเหตุนี้ รังจุง ดอร์เจ จึงกลายมาเป็นองค์กรมาปะที่ 3

การพยากรณ์ล่วงหน้าถึงการกลับมาเกิดและการประกาศตนที่เกิดขึ้นมาเป็นลำดับนี้ได้กลายมาเป็น แนวทางการปฏิบัติในการรับรองผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งกรมาปะ ซึ่งยังคงสืบปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน โดยวัตร การปฏิบัติในการรับรองนิรมาณกายนี้ ได้สร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสายธรรมในรูปของ ตุกู และ ริมโปเซ ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นซามาร์, ไทชิทุปะ, เกียลซัป ริมโปเซ, ปาโว ริมโปเซ, จัมกอน คองตรูล ริมโปเซ และอื่นๆอีก มากมาย การพิสูจน์นิรมาณกายไม่เพียงทำหน้าที่ตอกย้ำถึงองค์คุณอันประเสริฐในการเสียสละเพื่อผู้อื่นของ

พระโพธิสัตว์ หากยังเป็นการสืบทอดลำดับชั้นสมณศักดิ์ทั้งในทางศาสนาจักรและอาณาจักรอีกด้วย
ในนิกายกัจจุม มีการจัดสมณศักดิ์อย่างเคร่งครัด มีองค์กรรมปาปะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณสูงสุดของ
นิกาย ถัดจากองค์กรรมปาปะจะเป็น ศิษย์เอกทั้งสิ้น คือ ชามาร์ ริมโปเซ , ไทชิทู ริมโปเซ , เกียลซัป ริมโปเซ
และจัมกอน คองตรูล ผู้ทำหน้าที่เป็นเสาหลักในการสืบทอดสายธรรมคำสอนของนิกายกัจจุมมาเป็นเวลาหลาย
ศตวรรษ ความสัมพันธ์ระหว่างนิรมานกายเหล่านี้กับผู้สืบทอดตำแหน่งองค์กรรมปาปะ บางคราวอาจอยู่ใน
ฐานะอาจารย์ บางคราวอาจอยู่ในฐานะศิษย์ หลังจากมรณกรรมขององค์กรรมปาปะ ศิษย์เอกทั้งสิ้นจะมีหน้าที่
ในการรักษาสายธรรม และทุ่มเทเวลาทั้งหมดไปกับการค้นหาถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้สืบทอดตำแหน่งกรรม
ปาปะ ถัดจากศิษย์เอกทั้งสิ้น ลำดับชั้นต่อไปจึงเป็นริมโปเซและตุลกู ชั้นผู้น้อยจำนวนหนึ่งที่ศึกษาเล่าเรียนภายใต้
การดูแลขององค์กรรมปาปะ

ปัจจุบัน สายธรรมของกรรมปาปะสืบเนื่องมาจนถึงองค์กรรมปาปะที่ 17 คือ ออกเยน ทรินเล่ย์ ดอร์เจ
ผู้นำทางจิตวิญญาณของนิกายกัจจุมองค์ปัจจุบัน แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงองค์กรรมปาปะที่ 17 ขอย้อนกลับไป
องค์กรรมปาปะที่ 16 คือ รังจุง ริกเป ดอร์เจ ซึ่งเป็นผู้รับรองศิษย์เอกทั้งสิ้นคนคือ ชามาร์ที่ 14 ซึ่งเกิดในปี 1952
เป็นผู้อาวุโสสูงสุด ไทชิทูที่ 12 เกิดในปีถัดมา เกียลซัปและจัมกอน คองตรูล เกิดในปี 1954 ด้วยกันทั้งคู่ ถัด
จากองค์กรรมปาปะแล้วตำแหน่งของชามาร์ ริมโปเซ จัดเป็นตำแหน่งที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในนิกายกัจจุม โดย
สามารถสืบบย้อนไปไกลถึงศตวรรษที่ 13 เมื่อองค์รังจุง ดอร์เจ กรรมปาปะที่ 3 ได้มอบตำแหน่งชามาร์ปะให้กับ
พระภิกษุนามว่า เคดรูบ ดรักปะ เซงเก ชามาร์องค์ปัจจุบันคือ *ชามาร์ที่ 14* ตามธรรมเนียม *เกียลซัป ริมโปเซ*
จะทำหน้าที่เป็นผู้แทนองค์กรรมปาปะ โดยมีวัดปกครองตนเองซึ่งอยู่ไม่ไกลจากวัดเซอร์พู ในกรณีที่องค์กรรม
ปาปะไม่อยู่เกียลซัป ริมโปเซจะปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลภารกิจต่างๆ แทน ส่วน *ไทชิทูที่ 12* นับว่าเป็นผู้ที่มีความ
ผูกพันทางจิตวิญญาณกับองค์กรรมปาปะที่ 16 มากที่สุด เนื่องจากไทชิทูที่ 11 ผู้ดำรงตำแหน่งองค์ที่แล้วเป็น
ผู้ให้การรับรองนิรมานกายขององค์กรรมปาปะที่ 16 ตลอดจนทำหน้าที่ในการสั่งสอนหลักธรรมให้กับท่าน และ
ในทางกลับกัน ในปี 1954 องค์กรรมปาปะก็เป็นผู้ให้การรับรองไทชิทูที่ 12 ขณะที่เด็กชายมีอายุเพียงหนึ่งขวบ
ศิษย์คนสุดท้ายของบรรดาศิษย์เอกทั้งสิ้นคือ *จัมกอน คองตรูล ริมโปเซ* ซึ่งเกิดในปี 1954 และได้รับการรับรอง
จากองค์กรรมปาปะที่ 16 ขณะที่อายุหนึ่งขวบ โดยบรรดาศิษย์เอกทั้งสิ้นจะอยู่ภายใต้การดูแลและได้รับการ
ถ่ายทอดความรู้ทางธรรมจากองค์กรรมปาปะที่ 16 ตามสายประเพณี

องค์กรรมปาปะที่ 16 มรณภาพลงในปี 1981 ศิษย์เอกทั้งสิ้นจึงมีหน้าที่ในการตามหานิรมานกายผู้สืบทอด
ตำแหน่งกรรมปาปะองค์ที่ 17 หรือ ร่างนิรมานกายขององค์กรรมปาปะที่ 16 นั้นเอง โดยไทชิทูที่ 12 เป็นผู้ค้น
เจอสาสน์พยากรณ์การกลับชาติมาเกิดขององค์กรรมปาปะที่ 16 ที่นำไปสู่กระบวนการค้นหาร่างนิรมานกาย
ขององค์กรรมปาปะที่ 17 ในระหว่างนี้ จัมกอน คองตรูล กลับมรณภาพลงด้วยอุบัติเหตุทางรถยนต์ และชามาร์ ก็
กล่าวหาว่าไทชิทูพร้อมแปลงสาสน์พยากรณ์จนนำไปสู่ความบาดหมางระหว่างชามาร์กับไทชิทู อย่างไรก็ตาม
ในเดือนมิถุนายน ปี 1992 ก็มีการค้นพบนิรมานกายขององค์กรรมปาปะที่ 16 เด็กชายชื่อ อาโป กากา ถือ
กำเนิดในปี 1985 เป็นบุตรของครอบครัวชนเผ่าเร่ร่อนอาศัยอยู่ในดินแดนห่างไกลบนภูเขาสูงในแคว้นคัมทาง
ตะวันออกของทิเบต เขาใช้ชีวิตในวัยเด็กไปกับการไล่ต้อนฝูงจามรีร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว ก่อนจะ
บรรพชาเป็นสามเณร และเมื่อปี 1992 ขณะที่เขาอายุได้เพียงเจ็ดขวบ อาโป กากา ก็ได้รับการรับรองและ

สถาปนาเป็นองค์กรมาปะที่ 17 โดยได้รับฉายาทางธรรมว่า ออกเณร ทรินเญ่ย์ ดอร์เจ หลังจากได้รับตำแหน่ง องค์กรมาปะพำนักอยู่ที่วัดเซอร์พู ภายใต้การดูแลอาจารย์ในวัดเซอร์พู แต่เนื่องจากเหตุผลทางการเมืองทำให้ องค์กรมาปะที่ 17 ยังไม่ได้รับการถ่ายทอดทางธรรมจากอาจารย์ซึ่งก็คือ ไทชิทู่ที่ 12 และเกียลซั๊บ ริมโปเซ ซึ่งถูกรัฐบาลจีนห้ามไม่ให้เิเบต จนกระทั่งในเดือนธันวาคม ปี 1999 องค์กรมาปะก็ตัดสินใจหนีออกจากเิเบต ไปยังอินเดีย ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อต้องการรับการอภิเษกอย่างถูกต้องตามสายประเพณีและรับการถ่ายทอด ธรรมะของสายธรรมนิกายกาจูจากอาจารย์

ปัจจุบันองค์กรมาปะที่ 17 พำนักอยู่ที่วัดกิวโต พร้อมการอารักขาของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และตำรวจติดอาวุธชาวอินเดีย ท่านยังไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลอินเดียให้ไปพำนักในวัดมูเต็ง ซึ่งเป็นวัด ประจำตำแหน่งขององค์กรมาปะนอกจากวัดเซอร์พูในเิเบต หรือแม้แต่การไปพำนักชั่วคราวที่วัดเชรับลิง ซึ่งเป็นวัดประจำตำแหน่งของไทชิทู่ อย่างไรก็ตามพระองค์ยังได้รับการอนุญาตให้สามารถพบเจอกับโดยไทชิทู่จะมา ที่วัดกิวโตเพื่อสั่งสอนธรรมให้กับองค์กรมาปะ เพื่อให้สายธรรมของนิกายกาจูสืบทอดต่อไป

วิเคราะห์ผลการศึกษาและสรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่อง ระบบตุลกู : การถ่ายทอดและรักษาความรู้ของพุทธศาสนาวัชชยานใน เิเบต ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องระบบตุลกู ในฐานะรูปแบบในการถ่ายทอดและรักษา องค์กรความรู้ของพุทธศาสนาวัชชยานในเิเบต ซึ่งผู้วิจัยสามารถศึกษาและบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ทั้ง ยังได้ค้นพบความรู้ใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน ดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาในด้านความเชื่อพบว่า ระบบตุลกู เกิดขึ้นโดยมีพื้นฐานมาจากความเชื่อเรื่องการกลับ ชาติมาเกิดของพุทธศาสนาวัชชยานในเิเบต ซึ่งเชื่อว่า ผู้ที่ปฏิบัติธรรมจนสำเร็จมรรคผลของโพธิสัตว์จะกลับ ชาติมาเกิดใหม่ เพื่อช่วยเหลือและนำพาสรรพสัตว์ทั้งหลายไปสู่ความหลุดพ้นไปพร้อมๆ กัน นี่จึงเป็นจุดเริ่มต้น ที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของ ตุลกู ซึ่งหมายถึง ธรรมมาจารย์ผู้สำเร็จมรรคผลแห่งโพธิสัตว์และตั้งปณิธานกลับชาติ มาเกิดใหม่ ซึ่งเริ่มต้นขึ้นในศตวรรษที่ 12 จากการเกิดขึ้นของตำแหน่งกรมาปะแห่งนิกายกาจู และผลจากการ เกิดขึ้นของตุลกู ยังนำไปสู่การเกิดขึ้นของความเชื่อเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ที่ผูกพัน ต่อเนื่องกันมาอย่างข้ามภพชาติในการถ่ายทอดความรู้ กล่าวคือ เมื่อ ตุลกู ผู้เป็นธรรมมาจารย์ถ่ายทอดความรู้ ให้กับศิษย์ และเมื่อตนเองมรณภาพลง ศิษย์จะต้องทำหน้าที่ในการตามหามาริมาณกายผู้กลับชาติมาเกิดใหม่ ของอาจารย์และนำความรู้ที่เคยได้รับจากอาจารย์กลับมาถ่ายทอดให้อาจารย์ใหม่ เป็นการสลับสถานะระหว่าง ความเป็นอาจารย์และศิษย์ และเมื่อศิษย์มรณภาพลงอาจารย์ก็จะต้องตามหามาริมาณกายที่กลับชาติมาเกิด ใหม่ของศิษย์และถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์ในฐานะอาจารย์ใหม่อีกครั้ง เป็นเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนเกิดเป็น ความสัมพันธ์ที่ทับซ้อนระหว่างอาจารย์และศิษย์ ที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของระบบตุลกูและสายธรรมต่างๆ ที่ทำ หน้าที่ในการรักษาองค์ความรู้ของพุทธศาสนาวัชชยานมาจนถึงปัจจุบัน โดยชาวเิเบตยังเชื่ออีกว่าประสิทธิภาพ การถ่ายทอดความรู้จะเป็นไปได้ด้วยดี หากอาจารย์และศิษย์มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันมาแต่อดีตชาติอีก ด้วย

นอกจากนี้จากการศึกษาเรื่องความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับระบบตุลภูในส่วนของความเชื่อเรื่องการกลับชาติมาเกิด ผู้วิจัยยังพบว่า การกลับชาติมาเกิดใหม่ของตุลภูในพุทธศาสนาวัชรยานของทิเบตมีความแตกต่างกับความเชื่อเรื่องการกลับชาติมาเกิดของพระอรหันต์ในพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวคือ พุทธศาสนาเถรวาทเชื่อว่าผู้ที่ปฏิบัติจนสำเร็จอรหันต์จะเข้าสู่ความเป็นนิพพานและไม่กลับชาติมาเกิดอีกต่อไป ในขณะที่พุทธศาสนาวัชรยานของทิเบตเชื่อว่า ผู้ที่ปฏิบัติจนสำเร็จมรรคผลแห่งโพธิสัตว์จะกลับชาติมาเกิดใหม่อีกเพื่อนำพาสรรพสัตว์ทั้งหลายไปสู่หนทางแห่งความพ้นทุกข์พร้อมกัน ดังนั้นการกลับชาติมาเกิดใหม่ของตุลภู จึงแสดงให้เห็นถึงการมีอยู่ของโพธิสัตว์ผู้กลับชาติมาเกิดใหม่เพื่อเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณให้กับชาวทิเบต

สำหรับผลการศึกษาด้านระบบตุลภู ในฐานะกระบวนการและรูปแบบในการถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยานในทิเบตพบว่า การถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยานเป็นไปโดยกลไกของระบบตุลภู ที่มีองค์ประกอบ 4 อย่างคือ องค์ความรู้ที่ถ่ายทอด ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ และกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งทั้งสี่อย่างนี้เกี่ยวข้องและสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องกล่าวคือ โครงสร้างของระบบตุลภู เริ่มต้นจากการที่ ตูลภู หรือ ธรรมาจารย์ผู้สำเร็จมรรคผลเขียนคัมภีร์ธรรมถาวรธรรมต่างๆ แล้วทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ เมื่ออาจารย์ละสังขารลงศิษย์จะมีหน้าที่ตามหา นิรมาณกายที่เป็นอาจารย์ และนำความรู้ที่เคยได้รับจากอาจารย์มาถ่ายทอดให้กับอาจารย์ใหม่อีกครั้ง เมื่อศิษย์ละสังขารลงอาจารย์ก็ต้องตามหา นิรมาณกายที่กลับชาติมาเกิดใหม่ของศิษย์และทำหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับศิษย์ใหม่ในฐานะอาจารย์อีกครั้ง เป็นเช่นนี้ซ้ำๆ โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่เริ่มต้นตั้งแต่การออกตามหา นิรมาณกายของตุลภูตามศาสนพยากรณ์ที่ตุลภูผู้นั้นเขียนไว้ก่อนมรณภาพ การพิสูจน์ตุลภูที่มักจะทำโดยการให้ผู้ที่ถูกค้นพบเลือกสิ่งของที่เคยเป็นเครื่องใช้ของตุลภูในอดีตชาติ หากเลือกได้ถูกต้องก็จะได้รับการรับรองว่าเป็นนิรมาณกายผู้กลับชาติมาเกิดของตุลภูผู้นั้นจริงๆ ผู้ที่ได้รับการรับรองจะต้องตุลภูจะถูกแยกตัวออกจากพ่อแม่มาอาศัยอยู่วัดประจำตำแหน่งของตัวเอง และเข้าสู่กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ฝึกฝนวินัยและพิธีกรรมต่างๆ อย่างเข้มงวดเพื่อให้ตุลภูได้ตระหนักถึงต้นกำเนิดอันศักดิ์สิทธิ์ของตนเอง ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดความรู้ระหว่างศิษย์กับอาจารย์จะสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องการกลับชาติมาเกิดและความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ ทำให้การถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นไปอย่างซ้ำๆ พร้อมไปกับการสลับฐานะระหว่างความเป็นอาจารย์และความเป็นศิษย์ เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่ทับซ้อนระหว่างอาจารย์และศิษย์ซ้ำแล้วซ้ำเล่า อันเป็นที่มาของระบบตุลภูที่ทำหน้าที่ในการรักษาองค์ความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยานมาจวบจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบความรู้ใหม่ด้านวัฒนธรรมของชาวทิเบตที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา คือ วัฒนธรรมของชาวทิเบตจะเกี่ยวข้องและผูกพันกับพุทธศาสนาแทบทุกแง่มุมของชีวิตนับตั้งแต่เกิดขึ้นมาลึมหาดูโลกไปจนกระทั่งการตาย ชาวทิเบตจะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาตลอด เช่น การสวดมนต์ให้พรเด็กแรกเกิด การสวดบาร์โดในพิธีศพ เป็นต้น นอกจากนี้ชาวทิเบตยังมีคติธรรมที่ว่า “ศาสนาคือชีวิตและศาสนาคือสถาบัน แต่ละครอบครัวต้องอุทิศบุตรชายอย่างน้อย 1 คนให้บวชเป็นพระตลอดชีวิต ” อันแสดงให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนาที่ฝังรากลึกในจิตวิญญาณของชาวทิเบต แม้ว่าจะเจออุปสรรคต่างๆ มากมายทางด้านการเมือง แต่ก็ยังรักษาประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ หลักธรรมคำสอนของความเป็นพุทธศาสนา

แบบธิตเบตไว้ได้อย่างไม่เสื่อมคลาย

ผลจากการทำบทความวิจัยเล่มนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้รับประโยชน์ในแง่การศึกษาเป็นอย่างมาก จากการได้รับความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง ระบบตุลกู ในฐานะรูปแบบของการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางพุทธศาสนา วัชรยานในทิเบต ตลอดไปจนถึงความเชื่อและกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบตุลกูอย่างลึกซึ้ง ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำความรู้ที่ได้รับนี้ไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้ในอนาคต

สรุป

จากการศึกษา ระบบตุลกู : การถ่ายทอดและรักษาความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยานในทิเบต สามารถสรุปได้ว่านับตั้งแต่พุทธศาสนานิกายวัชรยานเผยแผ่มาถึงทิเบตในศตวรรษที่ 5 พุทธศาสนาในทิเบตก็มีการพัฒนาและเจริญรุ่งเรืองมาเรื่อย จนกระทั่งในศตวรรษที่ 12 ก็เกิดการพิสูจน์นิรมานกายขององค์กรรมมาปะแห่งนิกายกาจู โดยก่อนที่จะละสังขารนั้น ดุซุม เคียนปะ องค์กรรมมาปะที่ 1 ได้ประกาศว่าต่อไปในภายภาคหน้าจะมีกรรมมาปะถือกำเนิดอีกหลายองค์ และได้มอบสาส์นพยากรณ์การกลับชาติมาเกิดใหม่ของท่านให้กลับศิษย์เอกชื่อ โดรกอ น เรเซน เพื่อตามหาและพิสูจน์นิรมานกายผู้กลับชาติมาเกิดใหม่ หรือที่เรียกกันในภาษาทิเบตว่า ตูลกู อันหมายถึง บุคคลผู้เคยเป็นคนคนเดียวกับผู้อื่นก่อนที่กลับชาติมาเกิด กล่าวง่ายๆ คือ ลามะ หรืออาจารย์ในชาติก่อนกลับชาติมาเกิดเป็นคนๆ นี้ เมื่อมีการค้นพบนิรมานกายขององค์กรรมมาปะที่ 2 โดยปอมด รุกปะ ซึ่งเป็นศิษย์ของ โดรกอ น เรเซน กระบวนการถ่ายทอดหลักธรรมองค์ความรู้ที่สืบสายธรรมขององค์กรรมมาปะและรักษาองค์ความรู้แห่งนิกายกาจูจึงเกิดขึ้น และแพร่หลายไปยังนิกายอื่นๆ ของทิเบต อันหมายถึงการเริ่มต้นของระบบตุลกู

ตามความคิดของผู้วิจัย ระบบตุลกูจึงเป็นรูปแบบของกระบวนการถ่ายและรักษาพุทธศาสนาวัชรยาน โดยอาศัยความเชื่อเรื่อง โปธิสัตว์ผู้ตั้งสัตยาธิฐานในการกลับชาติมาเกิดเพื่อช่วยเหลือมนุษย์ไปสู่หนทางแห่งการหลุดพ้น ซึ่งก็คือ ตูลกู ผู้กลับชาติมาเกิดของธรรมาจารย์ที่ปฏิบัติจนสำเร็จมรรคผล และความเชื่อเรื่องประสิทธิภาพในการถ่ายทอดองค์รู้ที่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และศิษย์ที่เกี่ยวข้องกันมาแต่อดีตชาติเป็นเครื่องมือ โดยสถานะของความเป็นอาจารย์และศิษย์จะสลับสับเปลี่ยนกันไปตามเงื่อนไขเวลาของการกลับชาติมาเกิด เช่น หากอาจารย์ละสังขารลง ศิษย์จะตามหานิรมานกายของอาจารย์และถ่ายทอดความรู้ที่เคยได้รับจากอาจารย์กลับไปให้อาจารย์ ในฐานะที่อาจารย์เป็นศิษย์และศิษย์เป็นอาจารย์ และเมื่อศิษย์ละสังขารลงอาจารย์ก็ต้องออกตามหานิรมานกายของศิษย์ และถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์อีกครั้ง วนเวียนไปเรื่อย จนเกิดเป็นสายธรรมแห่งการถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยาน ที่สร้างเอกลักษณ์อันโดดเด่นให้กับพุทธศาสนาวัชรยานของทิเบตมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ระบบตุลกูทำหน้าที่ต่อยอดถึงการมีอยู่ของพระโพธิสัตว์ผู้เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมมหากรุณาจิต ผู้กลับมาเกิดใหม่เพื่อกลับมาช่วยเหลือสรรพสัตว์ อันเป็นแก่นสำคัญของพุทธศาสนาวัชรยาน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาหาข้อมูลทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่าข้อมูลเกี่ยวข้องกับระบบตุลภูมียุ่่น้อยมาก และยังมี ความคลาดเคลื่อนทางภาษาอยู่เป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นชื่อบุคคล ชื่อนิกายและหลักธรรมต่างๆ ตลอดไป จนถึง ชื่อสถานที่ อีกทั้งภาษาที่ใช้ในการบรรยายก็มักจะเป็นศัพท์ทางพุทธศาสนาทำให้เกิดเป็นอุปสรรคและ เกิดความยุ่งยากในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบกับในประเทศไทยมีผู้เชี่ยวชาญและแหล่งข้อมูลใน การศึกษาเรื่องราวของพุทธศาสนา ในแง่ของการถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้ มีจำกัดและไม่มีหลากหลาย เท่าใดนัก ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับระบบตุลภูมิกับการถ่ายทอดและรักษาพุทธศาสนาวัชรยานของทิเบต มัก มาจากผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มที่ทำการศึกษากลุ่มเดิม ทำให้ข้อมูลในส่วนนี้ไม่ได้รับการแก้ไขหรือเพิ่มเติมในส่วนที่ หายไป ฉะนั้นจะเป็นประโยชน์อย่างมากหากผู้ที่ต้องการทำวิจัยและศึกษาต่อจะนำข้อมูลในส่วนที่เป็น ภาษาอังกฤษมาใช้ประกอบกับข้อมูลเดิมที่เป็นภาษาไทย ซึ่งจะทำให้ผลการศึกษาออกมามีความน่าสนใจและ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งยังสามารถเพิ่มเนื้อหาในส่วนที่ภาษาไทยยังไม่มี อนึ่งบทความวิจัยเรื่อง “ระบบตุลภู : การ ถ่ายทอดและรักษาพุทธศาสนาวัชรยานของทิเบต” ยังมีส่วนที่ต้องการเพิ่มเติมหลายประการ เช่น บทวิเคราะห์ ระบบตุลภู” ที่ส่งผลต่อคติ ความเชื่อและสังคมของชาวทิเบต , การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง การ ถ่ายทอดองค์ความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยานในทิเบตกับพุทธศาสนานิกายอื่น เพื่อให้เห็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ยิ่งขึ้นของพุทธศาสนาวัชรยานในทิเบต เป็นต้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- เชอเกียม ตรุงปะ. (2553). **ชีวิตและคำสอนของมหาสิทธิานาโรปะ**. แปลโดย วิจักขณ์ พานิช. กรุงเทพฯ: บริษัทแปลนพริ้นติ้ง จำกัด.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชาญเสน. (2538). **พระพุทธศาสนาแบบธิเบต**. กรุงเทพฯ: บริษัทส่องสยาม.
- ทะไลลามะ. (2538). “**ทะไลลามะองค์ที่ 14**” เรื่อง **อัตชีวประวัติขององค์ทะไลลามะอิสรภาพในการลี้ภัย**. แปลจาก Freedom in Exile: The Autobiography of The Dalai La. แปลโดย ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชาญเสน. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- บราวน์, มิค. (2552). **รำรำชีวิต ๑๗ ภาพแห่งองค์กรรมาปะ**. แปลจาก The dance of 17 lives. แปลโดย บุลยา. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์
- พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ. (2547). **อารยธรรมพุทธศาสนาในธิเบต**. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- มิตัล, ฟาปริช. (2552). **ชีวิตและญาณทัศนะของตรุงปะ ครูบ้ำผู้ปรีชาญาณ**. แปลจาก Ghogyam Trungpa: His life and Vision. แปลโดย พินทุสร ติวตานนท์. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์
- วัชรดารา อมิตาภาพร. (2548). “**การกลับชาติมาเกิดในพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบธิเบต.**” **วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** 12, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม), 44-61
- วารุณี ทองดี. (2551). “**ความเชื่อเรื่องทะไลลามะของชาวธิเบต.**” สารนิพนธ์บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- หมูสนาม. (2554). วันที่ค้นข้อมูล: 28 มีนาคม 2558. **มาตรฐานขั้นต่ำของความเป็นพระอรหันต์**. เข้าถึงได้จาก: <http://www.oknation.net/blog/attawut08/2011/02/18/entry-1>
- ทศภูมิ. (ม.ป.ป.). วันที่ค้นข้อมูล: 28 มีนาคม 2558. เข้าถึงได้จาก: <http://www.bp.or.th/webboard/index.php?topic=1836>
- องค์ความรู้. (ม.ป.ป.). วันที่ค้นข้อมูล: 3 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก: <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AD%E0%B8%87>
- อรหัตโลกุตรภูมิ ภูมิของพระอรหันต์. (ม.ป.ป.). วันที่ค้นข้อมูล: 28 มีนาคม 2558. เข้าถึงได้จาก: <http://xn--m3cif1apm3a5c5h6ab0d.dmc.tv/%E0%B8%99%EC.html>

Astro Neemo. (2555). พุทธศาสนาวัชรยาน. วันที่ค้นข้อมูล: 3 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก:
<http://www.gonghoog.com/main/index.php/2012-11-19-04-36-27>

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวกรรณกาญจน์ แดงแย้ม
วันเกิด	14 สิงหาคม 2535
ที่อยู่	1652/3 หมู่ 3 ตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล 91110
อีเมล	By.iluvsmalllotus@gmail.com
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมต้นจากโรงเรียนพิมานพิทยาสรรค์ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลายจากโรงเรียนพิมานพิทยาสรรค์ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะอักษรศาสตร์ สาขาเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัย ศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

แบบโอนลิขสิทธิ์บทความวิจัย

เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ข้าพเจ้า นางสาวกรรองกาญจน์ แดงแย้ม
นักศึกษาชั้นปีที่ 4 วิชาเอกเอเชียศึกษา ภาษาจีน
ชื่อบทความวิจัย ระบบตุลกู : การถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้ของพุทธศาสนาวัชรยานในทิเบต
ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน
ที่อยู่ติดต่อได้ภายหลังสำเร็จการศึกษา 1652/3 หมู่ 3 ตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล 91110
หมายเลขโทรศัพท์ (083) 6525139

ลิขสิทธิ์ของบทความวิจัยอันเป็นผลมาจากการศึกษาเล่าเรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรระดับปริญญาบัณฑิต ข้าพเจ้ายินดีโอนลิขสิทธิ์ตามมาตรา 17 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 เป็นของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมีกำหนดอายุการคุ้มครองสิทธิ์

ลงนามผู้โอน.....

(นางสาวกรรองกาญจน์ แดงแย้ม)

ลงนามผู้รับโอน.....

(.....)

วันที่ เดือน พ.ศ.